

Svensk utgåva

Meddelanden och upplysningar

femtionionde årgången

3 mars 2016

Innehållsförteckning

III Förberedande akter

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EESK:s 513:e plenarsession den 20–21 januari 2016

2016/C 082/01	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om gemensamma regler för värdepapperisering och om inrättandet av ett europeiskt ramverk för enkel, transparent och standardiserad värdepapperisering samt om ändring av direktiven 2009/65/EG, 2009/138/EG, 2011/61/EU och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 648/2012 [COM(2015) 472 final – 2015/0226 (COD)] och Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) nr 575/2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag [COM(2015) 473 final – 2015/0225(COD)]	1
2016/C 082/02	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av en ram för energieffektivitetsmärkning och om upphävande av direktiv 2010/30/EU [COM(2015) 341 final – 2015/0149 (COD)]	6
2016/C 082/03	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Inledning av ett offentligt samråd om en ny marknadsmodell för energimarknaderna [COM(2015) 340 final]	13
2016/C 082/04	Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – En ny giv för energikonsumenter [COM(2015) 339 final]	22

III

(Förberedande akter)

EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN

EESK:S 513:E PLENARSESSION DEN 20–21 JANUARI 2016

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om gemensamma regler för värdepapperisering och om inrättandet av ett europeiskt ramverk för enkel, transparent och standardiserad värdepapperisering samt om ändring av direktiven 2009/65/EG, 2009/138/EG, 2011/61/EU och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 648/2012

[COM(2015) 472 final – 2015/0226 (COD)]

och

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) nr 575/2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag

[COM(2015) 473 final – 2015/0225(COD)]

(2016/C 082/01)

Föredragande: Daniel MAREELS

Den 27 oktober 2015 och den 14 oktober 2015 beslutade rådet respektive Europaparlamentet att i enlighet med artikel 114 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om gemensamma regler för värdepapperisering och om inrättandet av ett europeiskt ramverk för enkel, transparent och standardiserad värdepapperisering samt om ändring av direktiven 2009/65/EG, 2009/138/EG, 2011/61/EU och förordningarna (EG) nr 1060/2009 och (EU) nr 648/2012

[COM(2015) 472 final – 2015/0226(COD)]

och

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) nr 575/2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag

[COM(2015) 473 final – 2015/0225(COD)].

Facksektionen för Ekonomiska och monetära unionen, ekonomisk och social sammanhållning, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 16 december 2015.

Vid sin 513:e plenarsession den 20 och 21 januari 2016 (sammanträdet den 20 januari) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 176 röster för, 1 röst emot och 6 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EESK välkomnar **förslagen** till ett system med ”**enkel, transparent och standardiserad**” värdepapperisering (STS-värdepapperisering) och justeringen av tillsynskraven för kreditinstitut och värdepappersföretag. Dessa förslag passar in i den **vidare ramen** ”Handlingsplan för en **kapitalmarknadsunion**”⁽¹⁾.

1.2 Kommittén gläder sig över att **förslagen i fråga om värdepapperisering** kommit så snabbt och samtidigt med handlingsplanen för kapitalmarknadsunionen. Det gäller att **handla snabbt**. Detta borde göra det möjligt att generera ytterligare betydande medel för bankfinansiering. Detta är mycket viktigt, i synnerhet för små och medelstora företag och hushåll.

1.3 I det nuvarande europeiska finanssystemet utgör banklånen för närvarande 75–80 % av den totala finansieringen av ekonomin, och i framtiden kommer **de små och medelstora företagen samt hushållen** otvivelaktigt att till stor del fortsätta att vara beroende av bankfinansiering. Om denna marknad återhämtar sig kan det medföra att den privata sektorn får tillgång till extra krediter motsvarande 100–150 miljarder euro, en ökning med 1,6 % av kreditgivningen till företag och hushåll. Med tanke på deras stora betydelse för den europeiska ekonomin har kommittén för övrigt redan framhållit vikten av värdepapperisering för små och medelstora företag.

1.4 När det gäller **bankfinansieringen** anser kommittén att den går hand i hand med **marknadsfinansieringen**, som kommer att vidareutvecklas i kapitalmarknadsunionen. De båda finansieringsformerna ska betraktas som **komplement** och inte som konkurrenter till varandra.

1.5 Kommittén anser att man nu måste prioritera ett **holistiskt synsätt**. För det nya ramverket för värdepapperisering måste man gå **hållbart** och **grundligt** tillväga, och en **rättvis och lämplig balans** måste eftersträvas. På alla nivåer måste hänsyn tas till alla erforderliga målsättningar och alla berörda parter intressen. I detta sammanhang uppskattas både insatserna för det finansiella systemets stabilitet och den metod som tillämpas, där placerare och investerare har både rättigheter och skyldigheter.

1.6 **För att värdepapperiseringen ska återhämta sig** måste det nya regelverket få en tillräckligt vid utformning. STS-kriterierna måste vara realistiska och möjliga att uppnå för alla banker, både stora banker och små, lokala, som sysslar med kreditfinansiering. Värdepapperiseringen måste också vara attraktiv för investerare. Då kan den, om den blir framgångsrik, bidra till en bättre finansiering av ekonomin, till fler investeringar och till att få fart på **tillväxten**. **Samtidigt** måste det råda **klarhet** om de eventuella **riskerna** och om **vem** som ska **bära dem**, med beaktande av hela kedjan från emittent till investerare. Det är viktigt att tidigare misstag inte begås på nytt.

1.7 Principerna om **säkerhet, transparens och genomdrivande** (”enforcement”) måste ingå i det nya regelverket för att stärka förtroendet för de nya marknaderna. **Tillsynen** måste byggas ut på lämpligt sätt, hos både ECB och de nationella tillsynsmyndigheterna, och den **internationella dimensionen** får inte negligeras.

1.8 På grund av den komplexitet och risknivå som hänger samman med den ansluter sig kommittén till synsättet att värdepapperisering **inte bör vara tillgänglig** för **små investerare och konsumenter**. Kommittén anser dock att den nuvarande strategin, utan tvång, är otillräcklig och att ett **formellt förbud** uttryckligen bör tas med i texten.

1.9 Avsikten är att **systemet** ska utvärderas efter en fyraårsperiod. **Kommittén** anser att en **snabbare utvärdering** är önskvärd. En period på **2 år** skulle vara lämplig.

1.10 För kommittén är det mycket viktigt att **de europeiska politikerna** spelar en **avgörande roll** i den **internationella och globala debatten** kring värdepapperiseringen för att försvara de europeiska landvinningarna och verka för en tillräcklig harmonisering på det internationella planet.

⁽¹⁾ Se ”Handlingsplan för en kapitalmarknadsunion” – Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén, COM(2015) 468 final, som offentliggjordes den 30 september 2015. Se <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?qid=1447000363413&uri=CELEX:52015DC0468>.

2. Bakgrund

2.1 Redan när Juncker-kommissionen tillträdde ställde den upp tre **absoluta prioriteringar**, nämligen **tillväxt, arbetstillfällen och investeringar**.

2.2 För att förverkliga dessa utarbetade kommissionen en investeringsplan för EU med tre pelare:

— Att få fram investeringar på minst 315 miljarder euro inom tre år.

— Att stödja investeringar i den reala ekonomin.

— **Att skapa investeringsvänliga förutsättningar**⁽²⁾.

2.3 Med sin **handlingsplan för en kapitalmarknadsunion** av den 30 september 2015 vill kommissionen samtidigt mobilisera kapitalet i EU och åstadkomma en enhetlig kapitalmarknad och dessutom förverkliga en viktig del av det tredje fokusområdet i sin investeringsplan till 2019.

2.4 Samtidigt med handlingsplanen har förslagen om **värdepapperisering**⁽³⁾ framlagts. De har samlats i ett lagstiftningspaket som **omfattar två förslag**, som vart och ett reglerar separata aspekter:

2.4.1 Å ena sidan ett förslag som avser **värdepapperisering**. Förslaget till förordning går ut på att utveckla ett EU-täckande ramverk för värdepapperisering för alla aktörer på denna marknad och fastställa ett antal transaktioner som uppfyller vissa tillåtlighetskriterier: **"enkel, transparent och standardiserad värdepapperisering"** eller **"STS-värdepapperisering"**⁽⁴⁾⁽⁵⁾.

2.4.2 Å andra sidan ett förslag till ändring av det befintliga regelverket med avseende på **kapitalkrav för kreditinstitut och värdepappersföretag** (förordningen om kapitalkrav) som har till syfte att öka riskkänsligheten vid tillsynsbehandling av STS-värdepapperiseringar⁽⁶⁾, så att tillbörlig hänsyn tas till de särskilda föreskrifterna för STS-värdepapperiseringar.

2.4.3 Det första förslaget handlar inte bara om ett antal bestämmelser som gäller för alla värdepapperiseringar, utan skapar framför allt ett ramverk för **STS-värdepapperisering**. Därmed avses den process genom vilken värdepapperiseringen struktureras, inte den underliggande kreditkvaliteten hos de tillgångar som ingår.

2.4.4 Det andra förslaget avser som komplement en **tillsynsbehandling** av värdepapperiseringar som ger en bättre bild av dessa marknaders specifika egenskaper. Där fastslås i synnerhet kapitalkraven för positioner i värdepapperiseringar samt en mer riskkänslig behandling av STS-värdepapperiseringar.

3. Observationer och kommentarer

3.1 Kommittén gläder sig över att förslagen i fråga om värdepapperisering kommit samtidigt med handlingsplanen för kapitalmarknadsunionen. Det gäller nu att handla snabbt. Ekonomierna i EU är i själva verket fortfarande i mycket stor utsträckning beroende av bankfinansiering. I EU:s finanssystem svarar banklån för 75–80 % av den totala finansieringen av ekonomin⁽⁷⁾. Kommittén anser att bank- och marknadsfinansiering går hand i hand och att de måste ses som komplement till varandra.

⁽²⁾ Se EU-kommissionens webbplats http://ec.europa.eu/priorities/jobs-growth-investment/plan/index_sv.htm.

⁽³⁾ I förslaget till förordning beskrivs värdepapperisering på följande sätt (skäl 1): Värdepapperisering innefattar transaktioner som gör det möjligt för en långivare – oftast ett kreditinstitut – att refinansiera en uppsättning lån eller exponeringar, såsom lån till förvärv av fast egendom, fordonsleasing, konsumentlån och kreditkortslån, genom att omvandla dem till överlåtbara värdepapper. Långivaren väljer ut en portfölj av sin utlåning, ompaketerar och sammanför lånen i grupper grundat på olika riskkategorier riktade till olika typer av investerare, vilket ger investerarna möjlighet att placera i lån och andra exponeringar som de normalt inte skulle ha direkt tillgång till. Avkastningen till investerarna kommer från de kassaflöden som genereras av de underliggande lånen.

⁽⁴⁾ Förslag till förordning om värdepapperisering (se fotnot 3).

⁽⁵⁾ Förkortningen "STS" har tagits från engelskan, där det talas om "simple, transparent and standardised" securitisations.

⁽⁶⁾ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av förordning (EU) nr 575/2013 om tillsynskrav för kreditinstitut och värdepappersföretag. Se <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015PC0473&qid=1445963164202&from=SV>.

⁽⁷⁾ Se "Bank deleveraging, the move from bank to market-based financing, and SME financing", OECD 2012. Finns på http://www.oecd.org/finance/financial-markets/Bank_deleveraging-Wehinger.pdf.

3.2 Investeringsnivån ligger också fortfarande långt under nivån före den finansiella och ekonomiska krisen. Trots att bruttonationalprodukten och privatkonsumtionen under andra kvartalet 2014 i stort sett stod på samma nivå som 2007 var de totala investeringsbeloppen omkring 15 % lägre än under 2007⁽⁸⁾.

3.3 Kommittén har redan tidigare understrukit vikten av värdepapperisering, särskilt för små och medelstora företag som är och kommer att förbli beroende av bankfinansiering⁽⁹⁾. Små och medelstora företag spelar en viktig roll i den europeiska ekonomin, eftersom de utgör mer än 98 % av företagen i Europa, svarar för drygt 67 % av arbetstillfällena inom den privata sektorn och står för 58 % av det bruttofördälingsvärde som näringslivet i EU genererar⁽¹⁰⁾.

3.4 Därtill kommer att värdepapperiseringen av lån till små och medelstora företag för närvarande är mycket begränsad, i motsats till värdepapperiseringen av fast egendom, som inte drabbades så mycket under finanskrisen. För ögonblicket svarar små och medelstora företag bara för 8 % av värdepapperiseringsmarknaden, jämfört med 58 % för bostadslån (RMBS)⁽¹¹⁾. Kommittén bedömer därför att tonvikten framför allt bör läggas på värdepapperiseringar som är kopplade till små och medelstora företag inom ramen för strategin för tillkomsten av en enhetlig kapitalmarknad.

3.5 Det är viktigt att värdepapperiseringsmarknaden, och närmare bestämt segmentet för små och medelstora företag, återhämtar sig. I EU:s investeringsplan framhölls inrättandet av en hållbar marknad för kvalitetsvärdepapperiseringar som ett av de fem områden där åtgärder måste vidtas på kort sikt. Om marknaden återigen uppnådde samma genomsnittliga årliga emissionsnivå som före krisen, och kreditinstituten använde nyemissioner för att införskaffa nya krediter, skulle den privata sektorn kunna räkna med 100–150 miljarder euro i extra krediter. Detta motsvarar en ökning med 1,6 % av kreditgivning till företag och hushåll⁽¹²⁾.

3.6 EESK har tidigare förespråkat en återhämtning, om än på vissa villkor. Enligt kommittén bör användningen av värdepapperisering regleras noga, för att vissa fel som tidigare begåtts i Förenta staterna ska undvikas⁽¹³⁾. Likaså har det framhållits att en hållbar värdepapperiseringsmarknad med hög kvalitet förutsätter att man främjar grundläggande strukturer med korta förmedlingskedjor för att direkt koppla samman låntagare och sparare⁽¹⁴⁾.

3.7 För kommittén är det just nu viktigt att gå hållbart och grundligt tillväga utifrån ett holistiskt synsätt och att ta hänsyn till alla erforderliga målsättningar och till alla berörda parter intressen, samt att eftersträva en rättvis och lämplig balans mellan dessa. Varje handling måste ha positiva och gynnsamma effekter såväl för finansieringen av ekonomin (se ovan) och för det finansiella systemets stabilitet som för investerarnas och placerarnas intressen.

3.8 Kommittén stöder valet av en "förordning" för att förverkliga detta initiativ, eftersom syftet är att bygga upp en verkligt enhetlig marknad. Regelverket bör därför ges en tillräckligt vid utformning och vara attraktivt för investerarna, så att det i praktiken kan bli riktigt framgångsrikt.

3.9 Kommittén är medveten om vilka insatser som krävs för att gynna det finansiella systemets stabilitet, och den potential som de inrymmer. I förslagen finns det till exempel ett antal transparenskrav som underlättar en vidare och effektivare riskspridning bland flera aktörer inom och utanför finanssektorn.

3.10 EESK fäster stor vikt vid dessa transparenskrav, med tanke på att bristande transparens och standardisering utgör ett av de största hindren för utvecklingen av värdepapperiseringsmarknaden. Grundprincipen om åtskillnad mellan olika kategorier av värdepapperiserade produkter och om införande av enkla, transparenta och standardiserade produkter betraktas därför också som ett adekvat hjälpmedel för att öka investerarnas förtroende och återuppliva marknaden.

3.11 Kravet på riskbibehållande innebär att de parter som organiserar transaktionerna själva måste ha minsta möjliga risk i sina portföljer, och kommittén betraktar detta som en lämplig allmän princip. Det bör också påpekas att "originate to distribute"-modeller inte kan återkomma.

⁽⁸⁾ Faktablad 1 Varför behöver EU en investeringsplan? Gemensamt dokument EU-kommissionen och EIB. Se http://ec.europa.eu/priorities/jobs-growth-investment/plan/docs/factsheet1-why_sv.pdf.

⁽⁹⁾ Se informationsrapporten "Tillgång till finansiering för små och medelstora företag", EESC-2014-06006-00-01-RI-TRA, punkt 1.2.5, och yttrandet "Finansiering för företag/alternativa finansieringsmekanismer" (EUT C 451, 16.12.2014, s. 20), punkt 1.5.

⁽¹⁰⁾ Annual Report on European SMEs 2013/2014, såsom nämns i informationsrapporten "Tillgång till finansiering för små och medelstora företag", EESC-2014-06006-00-01-RI-TRA.

⁽¹¹⁾ Residential Mortgage-Backed Securities.

⁽¹²⁾ Förslag till förordning om värdepapperisering.

⁽¹³⁾ Se EESK:s yttrande om "Långsiktig finansiering – uppföljning" (EUT C 451, 16.12.2014, s. 91), punkt 3.3.2.

⁽¹⁴⁾ Se EESK:s yttrande om "Grönbok – Att bygga en kapitalmarknadsunion" (EUT C 383, 17.11.2015, s. 64), punkt 3.9.

3.12 Investerares och placerares har både rättigheter och skyldigheter. Ett ansvar läggs på investerarna, bland annat i fråga om den "due diligence"-skyldighet som de har beträffande de värdepapperiseringar som de vill placera i. Att påstå något annat och skjuta över allt ansvar på tillsynsmyndigheterna och de statliga myndigheterna skulle innebära att en icke önskvärd fråga om moralisk risk fördes upp på dagordningen.

3.13 Transaktioner och marknader för värdepapperisering kan under vissa omständigheter medföra vissa risker, och detta har visat sig tydligt under senare år, då en del misstag har begåtts. Det är viktigt att tidigare misstag inte upprepas vid denna återhämtning, och kommissionen framhöll detta uttryckligen i sin investeringsplan från slutet av 2014. I den nya miljön måste det råda klarhet om de risker som kan hänga samman med detta och om vem som ska bära dem. Tack vare en harmonisering av normerna för rapportering, tillhandahållande av mer strukturerade uppgifter och användning av fasta mallar kan det bli möjligt att stärka investerarnas förtroende och förbättra riskbedömningen. Tillsammans med en bättre kvalitet på uppgifterna ska detta bidra till att i största möjliga utsträckning minimera behovet av externa kreditvärderingsagenter.

3.14 Principerna om säkerhet, transparens och genomdrivande ("enforcement") måste ingå i det nya regelverket, och detta kommer också att bidra till förtroendet för de nya marknaderna. Tillsynen måste byggas ut på lämpligt sätt, och den internationella dimensionen får inte negligeras.

3.15 Kommittén välkomnar dessutom principen om att dessa transaktioner och marknader bör förbehållas yrkesmässiga och institutionella investerare, banker och andra långsiktiga investerare. Utgångspunkten i förslagen är att små investerare och konsumenter inte bör ha tillgång till dem. Med tanke på frågans komplexitet och de risker som hänger samman med den är detta rätt tillvägagångssätt, men kommittén insisterar på att detta förbud formellt tas med i bestämmelserna.

3.16 Kommittén är väl medveten om att de nuvarande texterna fortfarande enbart främjar en harmonisering av ett antal centrala element inom värdepapperiseringsmarknaderna och inte föregriper en kompletterande marknadsstyrd harmonisering av processer och metoder på dessa marknader. Alla insatser på detta område kräver noggrann eftertanke, uppföljning och utvärdering.

3.17 Kommittén anser att den utvärdering som planeras ske fyra år efter det att detta initiativ har trätt i kraft bör ske efter två år i stället, om man vill maximera möjligheterna till ett framgångsrikt resultat.

3.18 I övrigt är det viktigt att de europeiska politikerna spelar en avgörande roll i den internationella debatten, och närmare bestämt vid samtalen i Basel⁽¹⁵⁾ om utvecklingen av ett tillsynsramverk för enkla, transparenta och standardiserade värdepapperiseringar, så att en tillräcklig harmonisering på internationell nivå kan garanteras.

Bryssel den 20 januari 2016.

Georges DASSIS
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹⁵⁾ Samråd med Baselkommittén för banktillsyn och Internationella organisationen för värdepapperstillsyn (Iosco) beträffande "Criteria for identifying simple, transparent and comparable securitisations" (kriterierna för identifiering av enkla, transparenta och jämförbara värdepapperiseringar). Samrådet ägde rum från den 11 december 2014 till den 13 februari 2015.

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av en ram för energieffektivitetsmärkning och om upphävande av direktiv 2010/30/EU

[COM(2015) 341 final – 2015/0149 (COD)]

(2016/C 082/02)

Föredragande: Emilio FATOVIC

Den 31 augusti 2015 och den 15 september 2015 beslutade rådet respektive Europaparlamentet att i enlighet med artikel 194.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av en ram för energieffektivitetsmärkning och om upphävande av direktiv 2010/30/EU

[COM(2015) 341 final – 2015/0149 (COD)].

Facksektionen för transporter, energi, infrastruktur och informationssamhället, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 7 januari 2016.

Vid sin 513:e plenarsession den 20 och 21 januari 2016 (sammanträdet den 20 januari) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 218 röster för, 2 röster emot och 6 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 Europeiska ekonomiska och sociala kommittén stöder kommissionens förslag om att inrätta en ram för energieffektivitetsmärkning och är övertygad om att den – om den genomförs rätt och integreras med ekodesigndirektivet – kan få positiva effekter för miljön, konsumenter, företag och arbetstagare.

1.2 Kommittén anser att förslaget tar upp de viktigaste problemen i samband med den gällande lagstiftningen, bland annat i fråga om lagstiftningens effektiva tillämpning, effektiv marknadskontroll och konsumenternas rätt till tydlig, begriplig och jämförbar information. I synnerhet uppmanar EESK kommissionen att fortsätta på den inslagna vägen av standardisering och förenkling av energiklasser för samtliga produktkategorier.

1.3 EESK välkomnar valet av en förordning i stället för ett direktiv som verktyg för att garantera ett effektivt och enhetligt införande av lagförslaget inom EU:s hela territorium.

1.4 Kommittén anser att det är ett rätt val att inrätta en "produktdatabas" som verktyg för att effektivisera marknadskontrollen. EESK anser emellertid att det är mycket viktigt att stärka kontrollerna av produkter på marknaden för att verifiera att de egenskaper som anges på etiketten faktiskt stämmer överens med produktens egenskaper.

1.5 EESK uppmanar kommissionen att upprätta och finansiera gemensam och standardiserad utbildning för alla arbetstagare och andra personer som är involverade i övervakning och kontroll.

1.6 EESK delar valet att återgå till den tidigare energiskalan från A till G, eftersom den är mer lättbegriplig för konsumenterna, och även att införa en färgskala från grönt till rött för att bättre åskådliggöra en produkts energieffektivitet.

1.7 Kommittén föreslår att man utarbetar en ny grafisk design för energimärkningen för att bekämpa förfalskning och undvika förvirring bland konsumenterna, i synnerhet under övergångsperioden. EESK föreslår också att man låter färgskalan vara grå för de klasser i vilka det inte ingår några produkter på marknaden antingen till följd av en skalrevidering eller på grund av de begränsningar som följer av direktivet om ekodesign.

1.8 EESK föreslår att den nya märkningen kompletteras med annan information som är angelägen för konsumenterna, till exempel "produkternas minsta livslängd" och "produktens energiförbrukning under dess livscykel", bland annat med hänvisning till koldioxidavtrycket. Sådana uppgifter är mycket viktiga för att en effektiv ekonomisk jämförelse mellan energirelaterade produkter som tillhör olika klasser ska bli möjlig och för att motverka och avskräcka från programmerad föräldring av produkter.

1.9 Om en så avgörande fråga som införandet av ett påföljdssystem överläts till de enskilda medlemsstaterna, kommer detta att leda till att efterlevnaden av förordningen inte blir enhetlig, vilket enligt EESK gör valet av förordning i stället för direktiv verkningslöst.

1.10 Kommittén anser att EU i enlighet med subsidiaritetsprincipen bör underlätta de mest eftersatta samhällskategoriernas tillgång till de energieffektivaste produkterna för att motverka fenomenet "energifattigdom".

1.11 Enligt principen "design för alla", som syftar till att framställa produkter som alla kan använda, måste även märkningarna bli allt mer begripliga för alla, framför allt med hänsyn till behoven hos medborgare med funktionsnedsättningar.

1.12 Kommittén uppmanar EU att verka för att eventuella extrakostnader på grund av det nya märkningssystemet inte automatiskt övervältras på detaljhandlarna eller slutanvändarna.

1.13 EESK beklagar avsaknaden av en särskild strategi för e-handeln, som kommittén anser är nödvändig eftersom e-handeln utgör en av de sektorer där tillämpningen av förordningen annars i stor utsträckning skulle negligeras. Kommittén uppmanar särskilt till snabba åtgärder för att reglera de online-marknadsplatser där man upptäckt de största överträdelsena av skyldigheten att tillhandahålla energimärkning.

1.14 EESK noterar avsaknaden av särskilda åtgärder för "återvunna" energirelaterade produkter. EESK anser att det är särskilt nödvändigt att reglera saluförandet av dessa produkter, när de säljs i därtill inrättade butiker, så att inga luckor skapas i lagstiftningen och framför allt för att gynna en bättre integrering mellan strategierna för energieffektivitet och för kretsloppsekonomi.

1.15 Kommittén uppmanar kommissionen att ägna särskild uppmärksamhet åt produkter som importeras från tredjeländer för att skydda produktionen i EU mot eventuell illojal konkurrens eller bedrägerier i form av uppenbar förfälskning av märkningen.

1.16 EESK anser att EU bara kan uppnå sina energieffektivitetsmål genom att aktivt involvera konsumenterna. Därför begär kommittén att civilsamhällets organisationer samverkar med de nationella regeringarna för att få igång en mer effektiv informations- och sensibiliseringsverksamhet som når ut till alla, inklusive de enskilda detaljhandlarna.

1.17 Kommittén stöder förslaget om att göra det obligatoriskt att reklam ska innehålla energimärkningen för varje enskild produkt eller, när detta inte är möjligt, åtminstone energiklassen, i syfte att bättre informera konsumenterna och öka medvetenheten.

1.18 EESK anser att en enda vecka i slutet av övergångsperioden är en alltför kort tid för att man definitivt ska kunna övergå till produkter med märkning enligt det nya systemet. Därför begär kommittén att tiden utsträcks till 30 dagar.

1.19 EESK uppmanar kommissionen att tillämpa ett mer försiktigt och välavvägt synsätt på delegerade akter. Kommittén förväntar sig i synnerhet att delegeringarna är tydliga och väl definierade, att Europaparlamentets kontroll garanteras och framför allt att antagandet av delegerade akter alltid föregås av ett effektivt samråd och sker under medverkan av medlemsstater, EESK och berörda parter.

1.20 EESK anser att perioden på åtta år för utvärdering av märkningssystemet är lämplig, men föreslår ändå att systemets effekter utvärderas efter halva denna tidsperiod.

1.21 EESK anser att det är ytterst viktigt att införa en entydig och stabil mekanism för skalrevidering så att de skalrevideringar som i framtiden kommer att bli nödvändiga till följd av den tekniska utvecklingen på marknaden blir ekonomiska, exakta och oomtvistade. Kommittén föreslår därför att man gör en skalrevidering först när produkterna i energiklass A utgör minst 20 % av marknaden.

2. Inledning

2.1 Den 25 februari 2015 offentliggjorde kommissionen paketet "Energiunionen", som är strukturerat i tre meddelanden:

- en ramstrategi för en motståndskraftig energiunion ⁽¹⁾;
- ett meddelande om EU:s ståndpunkt i fråga om en global klimatöverenskommelse;
- ett meddelande om de åtgärder som behövs för att uppnå målsättningen 10 % sammanlänkningsnivå i fråga om el till 2020.

2.2 Strategin för en energiunion, som bygger på ett helhetsperspektiv, har som mål att förbättra energiförsörjningens säkerhet, hållbarhet och konkurrenskraft och har fem dimensioner:

- Energitrygghet, solidaritet och förtroende.
- En helt integrerad europeisk energimarknad.
- Energieffektivitet som bidrar till dämpad efterfrågan.
- En ekonomi utan kol och olja.
- Forskning, innovation och konkurrenskraft.

2.3 Ovannämnda strategi är bakgrunden till förordningen om inrättande av en ram för energieffektivitetsmärkning och ändringen av direktiv 2010/30/EU ⁽²⁾.

2.4 Den nya ramen för märkning har en systerrättsakt i direktivet 2009/125/EG om ekodesign ⁽³⁾. Enligt kommissionsledamoten för klimat och energi Miguel Arias Cañete kommer EU i och med att de båda rättsakterna genomförs "att till 2020 spara lika mycket energi som Italien förbrukar varje år, motsvarande 166 miljoner ton olja", vilket också kraftigt påverkar koldioxidutsläppen.

2.5 I den nya förordningen erinras bland annat om resultaten av efterhandsutvärderingen av den nuvarande lagstiftningen, resultaten av de samråd som förts mellan berörda medborgare och intressenter, samt en särskild konsekvensbedömning ⁽⁴⁾.

3. Sammanfattning av kommissionens förslag

3.1 Kommissionens förslag framläggs för första gången i form av en förordning och inte längre som ett direktiv, för att förenkla det rättsliga sammanhanget för medlemsstaterna och företagen men framför allt för att säkerställa att principerna i förordningen tillämpas och följs på ett enhetligt sätt i hela EU.

3.2 Förslaget innefattar inrättandet av en produktdatabas för att effektivisera marknadskontrollen. Det är producenterna som har skyldighet att föra in ett antal uppgifter i denna databas. Det är viktigt att understryka att företagen redan nu måste lämna dessa uppgifter på begäran från de nationella marknadstillsynsmyndigheterna. Därför bedömer kommissionen att extrakostnaderna för företagen blir mycket låga ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Referens: COM(2015) 80 final.

⁽²⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/30/EU av den 19 maj 2010 om märkning och standardiserad produktinformation som anger energirelaterade produkters användning av energi och andra resurser (EUT L 153, 18.6.2010, s. 1).

⁽³⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/125/EG av den 21 oktober 2009 om upprättande av en ram för fastställande av krav på ekodesign för energiförbrukande produkter (EUT L 285, 31.10.2009, s. 10).

⁽⁴⁾ SWD(2015) 139.

⁽⁵⁾ COM(2015) 341 final, punkt 2.3 i "Motivering".

3.3 Förslaget syftar till att revidera den nu gällande energiskalan, som infördes genom direktiv 2010/30/EU, av två skäl:

- a) Det har visat sig att skalan från A+ till A+++ har gjort märkningen svårare att förstå och därigenom avhållit konsumenterna från att anskaffa energieffektivare produkter.
- b) De högsta energiklasserna är redan överfulla av olika produktkategorier.

Därför föreslår kommissionen en återgång till den föregående skalan från A till G, som anses vara lättare att förstå. Det medför att alla produkter som i dag finns i handeln måste klassas om. Klasserna A och B lämnas tomma för att undvika problemet med att de högsta klasserna omedelbart blir överfulla⁽⁶⁾. Som fullbordan och komplettering införs dessutom i märkningen en färgskala från grönt till rött som visar om produkterna är mer eller mindre effektiva ur energisynpunkt.

3.4 Förslaget innefattar en övergångsperiod på sex månader under vilken de produkter som nu saluförs ska finnas med dubbel märkning så att "skalrevideringsprocessen" kan genomföras på rätt sätt utan att skapa ytterligare förvirring bland konsumenterna. Under detta skede ska medlemsstaterna dessutom organisera särskilda kampanjer för att informera konsumenterna om det nya märkningssystemet.

3.5 Enligt kommissionen bör både tillsynsverksamheten och upprättandet av ett påföljdssystem ligga under respektive medlemsstaters behörighet⁽⁷⁾.

3.6 Kommissionen ska ges befogenhet att anta delegerade akter för att säkerställa att förordningen tillämpas rätt. Denna befogenhet kan när som helst återkallas av rådet och Europaparlamentet. Kommissionen ska för varje delegerad akt säkerställa ett jämlikt deltagande av medlemsstaternas representanter och de parter som berörs av den specifika produktkategorin. Medlemsstater och berörda parter ska mötas i ett särskilt samrådsforum.

3.7 Nästa utvärdering av märkningsramen ska ske om åtta år. Etiketterna på produkter som redan finns på marknaden ska omprövas inom fem år, men det har inte fastställts någon exakt tidsram för skalrevidering av produkter som marknadsförs efter antagandet av förordningen.

4. Allmänna kommentarer

4.1 EESK välkomnar kommissionens förslag, som är sprunget ur medvetandet om att energimärkningen har en positiv inverkan på miljön, konsumenterna, företagen i EU och sysselsättningen⁽⁸⁾.

4.2 EESK tillmäter det nya märkningssystemet en viktig strategisk roll, utöver den rent tekniska, eftersom det både direkt och indirekt griper in i energisektorerna, den inre handeln, den tekniska utvecklingen, miljön och mer allmänt sett processerna för hållbar utveckling.

4.3 EESK inser att förslaget har den förtjänsten att det tar upp de viktigaste problemen med den nuvarande lagstiftningen, även om det i vissa fall saknar ambitioner och visioner. Förslaget koncentrerar sig ju på att lösa omedelbara och tvingande problem utan att blicka framåt mot energihandelns och energiproduktionens möjliga framtida utveckling.

4.4 EESK uppmanar kommissionen att fortsätta på den inslagna vägen av standardisering och förenkling av energiklasser för samtliga produktkategorier. Detta kommer att spela en viktig roll för att sprida ett selektivt tillvägagångssätt bland konsumenterna när det gäller inköp och tillföra mervärde till produkter av högre kvalitet.

4.5 EESK välkomnar valet av förordning som verktyg, i stället för direktiv, för att rättsakten ska kunna införas effektivt, noggrant och enhetligt i hela EU. Det selektiva utnyttjandet av detta verktyg är av stor betydelse även för en effektiv integrationsprocess i EU.

⁽⁶⁾ COM(2015) 341 final; artikel 7.3.

⁽⁷⁾ COM(2015) 341 final; artikel 4.5.

⁽⁸⁾ EESK:s yttrande om "Ekodesign/energiförbrukande produkter" (EUT C 112, 30.4.2004, s. 25).

4.5.1 Kommittén stöder förslaget om att inrätta en "produktdatabas" som ett oundgängligt verktyg för en effektiv marknadskontroll. Konsumentsammanslutningar i många EU-länder har i själva verket flera gånger lyft fram problemet med bristande efterlevnad av det tidigare direktivet 2010/30/EU och följderna i form av produkter som marknadsförs utan etiketter som visar energiförbrukningen. Produkt databasen måste inrättas också för att garantera verkligt lika villkor för konkurrerande produkter på den inre marknaden.

4.6 EESK anser att uppbyggandet av en "produktdatabas" är viktigt, men ändå inte avgörande för en korrekt marknadskontroll. Kommittén hoppas att tillsynsmyndigheterna skärper kontrollerna av produkter på marknaden för att kontrollera överensstämmelsen mellan de egentliga produkttegenskaperna och de egenskaper som anges på märkningen.

4.7 Med tanke på marknadskontrollens och övervakningens mycket tekniska karaktär uppmanar kommittén kommissionen att införa gemensam och standardiserad utbildning för arbetstagare och andra personer som är involverade i övervakning och kontroll av marknaden med särskild finansiering, för att säkerställa att förordningen kan genomföras snabbt och effektivt i alla medlemsstater.

4.8 EESK stöder beslutet att återgå till den tidigare energiskalan från A till G eftersom den är mer lättbegriplig för konsumenterna. Det bör till exempel framhållas att skillnaden i energiförbrukningen mellan ett kylskåp i klass A+++ och ett i klass A+ är 42%, men med det nuvarande märkningssystemet uppfattar man inte omedelbart skillnaden i energieffektivitet och kostnader. Detta betyder att principen "den som betalar mer betalar mindre" gäller för vissa produktkategorier, eftersom konsumenterna på kort tid kan tjäna in kostnaderna för produkter i en högre kategori. Men då krävs att etiketterna blir mer tydliga, begripliga och jämförbara.

4.9 EESK anser att den viktigaste målsättningen för förslaget är att det tillämpas enhetligt inom hela EU. Om man anförtror en så kritisk aspekt som inrättandet av ett påföljdssystem åt de enskilda medlemsstaterna kommer detta att medföra att efterlevnaden av förordningen inte blir enhetlig, vilket gör valet av förordning i stället för direktiv verkningslöst.

4.10 Sammantaget anser EESK att det nya märkningssystemet med denna struktur kan garantera följande:

4.10.1 Att konsumenterna får mer korrekt, relevant och jämförbar information om energieffektivitet och energiförbrukning för alla produkter som säljs i EU, vilket gynnar ett medvetet och långsiktigt ekonomiskt fördelaktigt val samt en miljövänlig användning.

4.10.2 Att den fria rörligheten för produkter förbättras så att lika villkor kan garanteras. Detta kommer också att stärka EU-företagens konkurrenskraft, eftersom de får ett incitament till innovation och fördelen av att komma in tidigare på marknaden jämfört med företag i tredjeländer, med möjlighet till högre vinstmarginaler.

4.10.3 Att sysselsättningen kommer att stärkas på villkor att EU-företagen åtar sig att inte senare flytta ut sin produktion, vilket indirekt kan stimulera produktionen i EU och hushållens konsumtion.

5. Särskilda kommentarer

5.1 EESK anser att det nya märkningssystemet är en förbättring jämfört med den nuvarande lagstiftningen men att det inte tillgodoser konsumenternas alla informationsbehov. Därför föreslår kommittén att andra uppgifter förs in på etiketten, till exempel "produktens minsta livslängd"⁽⁹⁾ och "produktens energiförbrukning under dess livscykel", bland annat med hänvisning till koldioxidavtrycket. Sådana uppgifter är av grundläggande betydelse för att man ska kunna göra en verklig ekonomisk jämförelse mellan energirelaterade produkter i olika klasser och för att motverka och avskräcka från programmerad föråldring av produkter.

⁽⁹⁾ EESK:s yttrande om "Produkters livslängd och konsumentupplysning" (EUT C 67, 6.3.2014, s. 23).

5.1.1 Ytterligare uppgifter som är nyttiga men inte outhärliga för konsumenterna, till exempel den extra energikostnad som produkter som används för hemautomation genererar, kan göras tillgängliga genom en lämplig webbplats om produkters energieffektivitet eller med hjälp av en lämplig QR-kod som anges på etiketten så att alla produkter blir lätt åtkomliga från en surfplatta eller en smartphone. Så har man redan gjort i samma syfte för andra kommersiella produkter inom ramen för den utveckling som granskades i handlingsplanen "Sakernas Internet"⁽¹⁰⁾.

5.2 Kommittén föreslår att man utarbetar en ny grafisk design för energimärkningen för att bekämpa förfälskning och undvika förvirring bland konsumenterna, i synnerhet under övergångsperioden. EESK föreslår också att man låter färgskalan vara grå för de klasser i vilka det inte ingår några produkter på marknaden för att inte avskräcka konsumenter från att göra ett inköp. Detta bör göras både för de lägsta klasserna, om produkterna har tagits bort från marknaden genom direktivet om ekodesign, och för de högsta klasserna, som fortfarande inte har uppnåtts av produkter på marknaden till följd av skalrevideringen.

5.3 EESK påminner kommissionen om de argument som framfördes redan i yttrandet TEN/516⁽¹¹⁾ och i synnerhet fenomenet "energifattigdom", som mer än 50 miljoner medborgare i hela EU lider av. Det innebär att EU enligt subsidiaritetsprincipen så långt som möjligt ska underlätta tillgången till produkter med mycket hög energieffektivitet även för de fattigaste och mest missgynnade samhällsgrupperna. Samtidigt ska EU verka för att eventuella extrakostnader som det nya märkningssystemet medför inte automatiskt övervältras på detaljhandlarna eller slutanvändarna.

5.3.1 Många EU-länder har redan med framgång infört god praxis i fråga om subsidiaritet och tillgänglighet för energirelaterade produkter. En sådan praxis är möjligheten att göra avdrag i inkomstdeklarationen för kostnaden för energirelaterade produkter i en högre klass. Men utöver god nationell praxis, hur nyttig och viktig den än är, förväntar sig EESK att i synnerhet EU och rådet, med tanke på den betydande utmaning som energieffektiviteten utgör, verkligen gör bruk av subsidiaritetsprincipen och arbetar för att få igång en gemensam strategi där alla medborgare involveras i "energiinnovationsprocessen".

5.4 I ljuset av principen "design för alla", som går ut på att produkterna utformas så att de kan användas av alla, måste också etiketterna bli allt mer "begripliga för alla", med särskild hänsyn till behoven hos medborgare med funktionsnedsättningar.

5.5 EESK beklagar avsaknaden av en specifik strategi för e-handeln, vars omsättning ständigt växer och som i dag är en av de sektorer där produkternas jämförbarhet och framför allt marknadskontrollen har visat sig vara särskilt komplicerad och besvärlig. Observatörsorganet MarketWatch har rapporterat att bara 23 % av online-produkterna är korrekt märkta. Det utgör en faktor som snedvrider marknaden och som orsakar uppenbara skador för företag och konsumenter.

5.5.1 Kommittén konstaterar att den nuvarande delegerade förordningen (EU) nr 518/2014 vad gäller märkning av energirelaterade produkter på internet, som trädde i kraft den 1 januari 2015, inte är tillräckligt anpassad till den föreslagna nya förordningen. Den föreskriver bland annat att märkningen är obligatorisk endast på nya produkter och inte på sådana som redan saluförs, för vilka märkningen endast är frivillig. Dessutom löser den inte problemet med online-marknadsplatser, där konsumenten ofta omedvetet köper varor som utbjuds till försäljning av utomstående annonsörer, och där webbplatsen inte har ansvar för falsk eller oriktig reklam.

5.6 EESK konstaterar att varken det nuvarande eller det nya märkningssystemet tar upp ämnet "återvunna" energirelaterade produkter. Därför anser kommittén att en reglering av handeln med dessa produkter, i synnerhet när det gäller produkter som säljs i därtill inrättade butiker, är lämplig och nödvändig för att det inte ska finnas luckor i förordningen och framför allt för att skapa en bättre integration mellan ekodesigndirektivet och kommissionens meddelande "Mot ett kretsloppssamhälle"⁽¹²⁾. EESK påminner också om den ställning som kommittén tidigare intagit mot "programmerad föräldring" för att i stället gynna saluförandet av hållbarare och slitstarkare produkter⁽¹³⁾.

⁽¹⁰⁾ EESK:s yttrande om "Sakernas Internet – En handlingsplan för Europa" (EUT C 255, 22.9.2010, s. 116).

⁽¹¹⁾ EESK:s yttrande om "Samordnade europeiska åtgärder för att förebygga och bekämpa energifattigdom" (EUT C 341, 21.11.2013, s. 21).

⁽¹²⁾ COM(2014) 398 final. EESK:s yttrande om "En cirkulär ekonomi i EU" (EUT C 230, 14.7.2015, s. 91).

⁽¹³⁾ Se fotnot 9.

5.7 EESK uppmanar kommissionen att ägna särskild uppmärksamhet åt produkter som importeras från tredjeländer så att produktionen i EU skyddas mot eventuell illojal konkurrens. EESK uppmanar särskilt kommissionen att inleda en stark kampanj mot förfälskning av etiketter, göra etiketterna svåra att förfälska och stärka kontrollen av subjektiv och objektiv överensstämmelse, och, om en tydlig överträdelse upptäcks, bestraffa importören genom att dra tillbaka produkten från marknaden.

5.8 EESK understryker att upplysning om köp och medveten användning av produkter utgör nyckelfaktorer för att uppnå de mål som EU har satt upp när det gäller energieffektivitet. Medlemsstaterna uppmanas med rätta att spela en nyckelroll med riktade kampanjer för att informera och medvetandegöra. EESK förväntar sig dock en aktiv medverkan från civilsamhällets organisationer, både på nationell och EU-nivå, för att skapa en mer effektiv och precis kommunikation⁽¹⁴⁾, inklusive gentemot de enskilda detaljhandlarna.

5.8.1 Kommittén stöder kommissionens förslag om att göra det obligatoriskt att reklam ska innehålla energimärkningen för varje enskild produkt eller, när detta inte är möjligt, åtminstone energiklassen, i syfte att informera konsumenterna och öka medvetenheten samt främja en förnuftig användning av energirelaterade produkter⁽¹⁵⁾.

5.9 EESK understryker också möjligheten att revidera vissa aspekter under den övergångsperiod som behövs för "skalrevideringen" av produkterna. Enligt förordningen räcker det med en vecka för att gå över från ett system med dubbel märkning till ett system där enbart produkter som är märkta enligt det nya systemet finns kvar när den ovannämnda sexmånadersperioden har löpt ut. En sådan period riskerar att bli alltför kort och föga realistisk, och därför begär kommittén att den utsträcks till 30 dagar, den tid som företag normalt får på sig för att inventera sina produkter.

5.10 EESK uppmanar kommissionen att tillämpa ett mer försiktigt och välavvägt synsätt på delegerade akter. Kommittén förväntar sig i synnerhet att delegeringarna är tydliga och väl definierade, att Europaparlamentets kontroll garanteras och framför allt att antagandet av delegerade akter alltid föregås av ett effektivt samråd och sker under medverkan av medlemsstater, EESK och berörda parter⁽¹⁶⁾.

5.11 Kommittén ställer sig positiv till inrättandet av ett särskilt samrådsforum för att få igång en strukturerad dialog mellan kommissionen, medlemsstaterna och de berörda parterna.

5.12 EESK anser att den period på 8 år som fastställts för översynen av märkningsramen är lämplig, men kommittén önskar att man gör en noggrann utvärdering efter halva denna tidsperiod för att grundligt verifiera effekterna och det faktiska genomförandet. Ett sådant initiativ är så mycket mer angeläget som man med detta förslag avser att övergå från ett direktiv till en förordning.

5.13 EESK anser att det är ytterst viktigt att införa en entydig och stabil mekanism för skalrevidering så att de skalrevideringar som i framtiden kommer att bli nödvändiga till följd av den tekniska utvecklingen på marknaden blir ekonomiska, exakta och oomtvistade. I detta avseende anses det nödvändigt att göra en skalrevidering endast när det verkligen behövs och först när produkterna i energiklass A utgör minst 20 % av marknaden.

Bryssel den 20 januari 2016.

Georges DASSIS
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹⁴⁾ En studie från EESK om civilsamhällets roll för genomförandet av EU-direktivet om förnybar energi. Samordnare: Lutz Ribbe, januari 2015.

⁽¹⁵⁾ COM(2015) 341 final; skäl 10 och artikel 3.3 a.

⁽¹⁶⁾ EESK:s yttrande om "Delegerade akter" (EUT C 13, 15.1.2016, s. 145).

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Inledning av ett offentligt samråd om en ny marknadsmodell för energimarknaderna

[COM(2015) 340 final]

(2016/C 082/03)

Föredragande: Lutz RIBBE

Den 15 juli 2015 beslutade kommissionen att i enlighet med artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – Inledning av ett offentligt samråd om en ny marknadsmodell för energimarknaderna

[COM(2015) 340 final].

Facksektionen för transporter, energi, infrastruktur och informationssamhället, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 7 januari 2016.

Vid sin 513:e plenarsession den 20 och 21 januari 2016 (sammanträdet den 20 januari 2016) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 212 röster för, 4 röster emot och 7 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EESK välkomnar meddelandet och stöder många av dess förslag, som är en logisk konsekvens av överläggningarna om en europeisk energiunion.

1.2 De beskrivna förbättringarna av marknaderna, däribland intradagshandel, upphävandet av konkurrensnedvidande bestämmelser, efterfrågefleksibiliteten och skapandet av riktiga prissignaler, är i princip bra och viktiga åtgärder för en omstrukturering av energimarknaderna, som i framtiden kommer att vara tydligare inriktade på särdragen för intermittent, decentraliserad och förnybar energiproduktion (IFE).

1.3 En säker försörjning av (ren) energi till överkomligt pris till företag och hushåll är en grundläggande förutsättning för ekonomin och människor i det moderna samhället. Energisystemet är därför i grunden en fråga för hela samhället, och genomförandet kräver en god balans mellan marknad och reglering. Detta har hittills inte diskuterats tillräckligt politiskt, inte heller i detta meddelande.

1.4 Målet med en koldioxidsnål energiförsörjning med en hög andel intermittenta förnybara energikällor går bara att nå på kort och medellång sikt om alla marknadsaktörer (också de nya) har tillgång till tillräckliga flexibileringsalternativ, såsom tillräckliga lagringskapaciteter, flexibla och konsumentvänliga efterfrågealternativ samt flexibla elproduktions-tekniker (t.ex. kraftvärmeproduktion) samt tillräckligt utbyggda och sammankopplade eldistributionsinfrastrukturer, om konsumenterna får tillräcklig och korrekt information i rätt tid samt möjligheter att utnyttja egna affärsmöjligheter och om de nödvändiga investeringarna i teknik och infrastruktur blir lönsamma, vilket för tillfället inte är fallet.

1.5 Prissignaler är viktiga, eftersom ombyggnaden av det nuvarande systemet kommer att kräva stora investeringar. Vid dagens börspriser på 30 eller 40 euro/MWh kan investeringar inte återfinansieras, vare sig i ny kraftproduktionskapacitet eller i lagringsteknik. Sådana börspriser är bara möjliga eftersom bl.a. mycket el från avskrivna kraftverk flödar in på marknaden och stöd betalas för el som produceras av kol, kärnenergi och förnybara energikällor. Dagens börspriser återspeglar alltså inte ens den verkliga kostnadsstrukturen. Priserna på elbörsen ger p.g.a. subventioner och överreglering en snedvriden bild av de faktiska elkostnaderna. Endast med realistiska och transparenta priser kan man ge de rätta signalerna för de nödvändiga stora investeringarna i att omvandla det befintliga systemet.

1.6 Vid prissättningen behövs sålunda helt nya ansatser för att skapa en ekonomisk grund för den önskade nya nätkvaliteten (som även omfattar efterfrågeflexibilitet och lagring). En ansats skulle vara att rikta in de föreskrivande komponenterna mer på de önskade innovationerna och bättre bedöma systemstabiliteten.

1.7 Framtidens priser måste återspegla de faktiska livscykelkostnaderna för elproduktion, elförsörjning och elsluthantering. Hit hör också de negativa externa effekterna (t.ex. koldioxidbelastningen). Prisbildningen måste bli realistisk. Detta innebär också att kommissionen anpassar sitt eget stödsystem och att de statligt fastställda priser som fortfarande finns kvar avskaffas. Kommissionen har ännu inte lagt fram någon samstämmig metod för detta.

1.8 Den stora tekniska utmaningen i ett nytt energisystem ligger framför allt i att elenergin i framtiden inte längre ska gå centralt reglerad från stora kraftverk till konsumenterna ("uppfifrån och ner"). I stället uppstår nya "produktions- och försörjningsöar" på basis av många decentraliserade, delvis intermittenta förnybara energikällor, som måste kopplas samman ("nerifrån och upp") och där efterfrågeflexibiliteten (även lagringsmöjligheterna) och den lokala och regionala försäljningen kommer att spela en framträdande roll.

1.9 EESK har många gånger betonat att det finns möjligheter med sådana nya, mer decentraliserade energisystem, inte bara vad gäller allmänhetens acceptans för de nödvändiga strukturella förändringarna och erforderliga investeringarna ⁽¹⁾. Nya perspektiv och nya möjligheter till mervärde på det regionalekonomiska området kommer också att kunna uppstå utanför de hittills kända strukturerna. Med den nya tekniken blir det möjligt att på nytt koppla samman regional utveckling och energipolitik. Dessutom skapar sammankopplade försörjningsöar en förbättrad säkerhetssituation i händelse av angrepp mot kritisk infrastruktur.

1.10 Kommissionen måste därför utforma handelssystemet utifrån den energiinfrastruktur som krävs och inte försöka göra de nödvändiga förändringarna av energiinfrastrukturen kompatibla med det nuvarande handelssystemet. Kommissionen måste därför tillsammans med marknadsaktörerna överväga vilka ändringar i energiinfrastrukturen och handelssystemet som skulle kunna skapa förutsättningar för att uppnå ett mer diversifierat, flexibelt, konsumentinriktat och kostnadseffektivt energisystem.

1.11 EESK inte bara välkomnar kommissionens uttalanden om den nya mångfalden av aktörer, utan menar att det är helt nödvändigt att involvera konsumenterna (alltså företag, medborgare, lokala elproducenter etc.) i produktionen och den direkta lokala eller regionala försäljningen. Om företag, medborgare eller lokala elproducenter i dag bestämmer sig för att utnyttja befintlig lokal eller regional energipotential, t.ex. i form av gemensamt organiserade sol- eller vindkraftverk, bör det vara mycket lättare för dem än hittills att använda den alstrade energin direkt, utan inblandning av börser eller mäklare, och/eller att sälja den direkt och utan problem. Även här lämnar kommissionsdokumentet dock många frågor obesvarade.

1.12 Kommissionen har flera gånger betonat att det fortfarande finns hinder för förnybar energi, hinder som bör avvecklas, och att det behövs ett främjande av förnybara energikällor som är lämpligt på marknaden och regionaliserat. EESK instämmer i detta, men konstaterar att en utvidgad marknad och minskad reglering inte i sig kommer att leda till en ökad produktion av förnybar energi. Meddelandet i fråga ger dock ingen fingervisning om exakt vilka föreställningar kommissionen har på detta område.

2. Sammanfattning av och bakgrund till kommissionens meddelande

2.1 I sina politiska riktlinjer anger Junckerkommissionen att ett av dess strategiska mål är utvecklingen av en motståndskraftig energiunion med en framåtblickande klimatpolitik.

⁽¹⁾ Se EESK:s studie: "Nya vägval för framtidens energi – En studie från EESK om civilsamhällets roll för genomförandet av EU-direktivet om förnybar energi" (EESC-2014-04780-00-04-TCD-TRA).

2.2 Denna målsättning bekräftades i kommissionens arbetsprogram för 2015 ⁽²⁾ och utvecklades närmare i ramstrategin för en motståndskraftig energiunion med en framåtblickande klimatpolitik ⁽³⁾. Förutom en tillförlitlig energiförsörjning till överkomligt pris handlar det om att utforma ett hållbart och klimatvänligt energisystem med intensiv marknadskonkurrens och innovationer. I ramstrategin betonas särskilt medborgarnas aktiva roll när energisystemet struktureras om. Omstruktureringen av energimarknaden, särskilt elmarknaden, är ett viktigt steg för att nå dessa mål.

2.3 Det samrådsförfarande som initieras genom detta meddelande från kommissionen ska bidra till att ett antal betydande utmaningar som ligger i vägen för uppbyggnaden av ett framtidssäkert energisystem åtgärdas.

2.4 Europeiska kommissionen kopplar samman dessa utmaningar med att den "befintliga marknaden växte fram under en tid då stora centrala kraftanläggningar, som i allmänhet drevs med fossila bränslen, främst skulle tillgodose alla hushålls och företags elbehov inom ett begränsat område (vanligtvis en medlemsstat), och då energikonsumenterna (hushåll, företag och industri) uppfattades som passiva". Kommissionen strävar efter en "grundläggande förändring av Europas energisystem", där en mer decentraliserad elproduktion i stor utsträckning baseras på intermittenta energikällor och betydligt fler aktörer deltar i takt med att rollerna i marknadsprocessen förändras och där efterfrågeflexibiliteten blir en ny och central utmaning.

2.5 Som särskilda utmaningar nämner kommissionen följande:

- Prisbildning och investeringsincitament på fragmenterade marknader.
- Befintliga nationella bestämmelser om pris och marknadstillträde och ytterligare marknadsinterventioner i medlemsstaterna.
- Bristande flexibilitet på marknaderna på utbuds- och efterfrågesidan när det gäller utbyggnaden av de förnybara energikällorna och principen om att "energieffektivitet ska komma först".
- Otillräckliga möjligheter för medborgarna att delta aktivt i frågan om framtidens energi.

2.6 För att klara dessa utmaningar identifierar kommissionen ett antal åtgärder:

- Inrättandet av en flexibel, gränsöverskridande kortfristig marknad för elhandel (intradagsmarknad).
- Angivandet av långfristiga prissignaler via den europeiska koldioxidmarknaden.
- Färdigställandet av infrastrukturlänkar.
- Främjandet av förnybara energikällor som är lämpliga på marknaden och regionaliserade.
- Sammanlänkning av grossist- och slutkundsmarknaderna för att förbättra prissignalen för slutkunderna.
- Avskaffande av prisregleringar på slutkundsmarknaden och hinder för marknadsinträde för aggregatorer och andra marknadsaktörer.
- Regional samordning av energipolitiken.
- Europeisk och regional samordning av energimarknadsmyndigheter och systemansvariga för överföringssystem.

⁽²⁾ COM(2014) 910 final, 16.12.2014.

⁽³⁾ COM(2015) 80 final, 25.2.2015.

- Anpassning av bedömningen av energisystemens lämplighet med hänsyn till den nationella **och** den europeiska försörjningstryggheten.
- Ramar för gränsöverskridande kapacitetsmekanismer.

3. Allmänna kommentarer

3.1 För att nå målen med den europeiska energiunionen kommer många grundläggande förändringar att behövas, bl.a. behövs det – som kommissionen beskriver – en grundläggande omstrukturering av elmarknaden.

3.2 Dessa förändringar kommer bara att nå tillräcklig acceptans i samhället om a) ett intensivt och välorganiserat samrådsförfarande med aktörerna och det civila samhället äger rum och b) dessa aktörer i samband med detta dock inte bara accepteras som partner som måste konsulteras utan som aktivt agerande partner.

3.3 Hur detta förfarande kan se ut har EESK beskrivit i sin studie⁽⁴⁾ om utvärdering av kommissionens samråd med berörda parter. Kommittén hänvisar vidare till sitt initiativ till en "europeisk energidialog".

3.4 De beskrivna förbättringarna av marknaderna, däribland intradagshandel, upphävandet av bestämmelser som snedvrider och hindrar konkurrensen, samt efterfrågeflexibiliteten och skapandet av riktiga prissignaler, är bra och viktiga åtgärder för en omstrukturering av energimarknaderna, som i framtiden kommer att vara tydligare inriktade på särdragen för intermittent förnybar energiproduktion. Bara så kan målen, som EESK välkomnar, med den europeiska energiunionen nås och en kostnadseffektiv, miljövänlig och säker elförsörjning till överkomligt pris till hushåll och näringsliv garanteras.

3.5 EESK betonar intradagshandelns särskilda betydelse när det handlar om att organisera en meningsfull handel kring IFE-el.

3.6 Kommittén välkomnar att de centrala principerna för det "nya energisystemet" återigen beskrivs i meddelandet. Kommittén anser detta vara en riktig signal till alla marknadsaktörer och hela samhället. Detta omfattar följande:

- Principen om att "energieffektivitet ska komma först".
- Visionen om en energiförsörjning utan fossila energikällor⁽⁵⁾.
- Erkännandet av en mer decentraliserad elproduktion från intermittenta källor i framtiden.
- Betydelsen av efterfrågeflexibilitet och lagring i framtida energisystem.
- Erkännandet av konsumenternas förändrade roll till att bli aktiva konsumenter samt producenter och systemtjänsteleverantörer⁽⁶⁾.

3.7 En säker försörjning av (ren) energi till överkomligt pris till företag och hushåll är en grundläggande förutsättning för ekonomin och människor i det moderna samhället. Energisystemet är därför i grunden en fråga för hela samhället, och genomförandet kräver en god balans mellan marknad och reglering. Detta har hittills inte diskuterats tillräckligt politiskt, inte heller i detta meddelande. Frågan om inte t.ex. överförings- och distributionsnäten – liksom motorvägarna, järnvägsnätet eller vattenförsörjningen – bör falla under det allmännas ansvar avgörs visserligen inte i Bryssel, däremot kan en debatt om det föras här. Energipolitik innebär även att sätta upp tydliga ramvillkor och tillsynsmyndigheter med föreskrivande befogenheter. Detta omfattar även konsumentskyddet och skyddet av särskilt utsatta sociala grupper.

⁽⁴⁾ EUT C 383, 17.11.2015, s. 57.

⁽⁵⁾ COM(2011) 885 final.

⁽⁶⁾ TEN/578 – "En ny giv för energikonsumenterna" (se sidan 22 i detta nummer av EUT).

3.8 EESK väljer att avstå från att positivt kommentera de många korrekta åtgärder som kommissionen presenterat, däribland dess kritiska hållning till kapacitetsreserver. I stället kommenteras de frågor som kommittén anser inte behandlas tillräckligt i meddelandet, alternativt frågor som kommissionen eventuellt inte har gått in på.

4. Särskilda kommentarer

4.1 EESK delar helt kommissionens uppfattning att det krävs "en grundläggande förändring av Europas energisystem". De lösningar som formuleras i meddelandet tar enligt kommitténs uppfattning dock snarare mindre fasta på en "grundläggande förändring" än en anpassning till eller komplettering av det nuvarande systemet.

4.2 EESK vill särskilt påpeka att en "grundläggande förändring" inte bara kan gå ut på att koppla samman de nationella systemen på europeisk nivå, reformera de nuvarande marknaderna och handelssystemen och avsevärt höja andelen förnybara energikällor. Snarare måste ett helt nytt energisystem med många fler decentraliserade aktörer utformas och byggas upp. Det handlar inte bara om att uppgradera de nuvarande överförings- och distributionsnäten utan också om att förse dessa nät med en ny och tekniskt mer avancerad infrastruktur. I detta nya nät skulle det sedan bland annat ingå helt nya och mer mångfasetterade handlings-, sammankopplings- och försäljningsstrukturer. Dagens traditionella energikällor kommer att få en överbyggande roll i dem.

4.3 Målet med en koldioxidfri energiförsörjning med en hög andel intermittenta energikällor går bara att nå på kort och medellång sikt om

- a) alla marknadsaktörer (också de nya) har tillgång till tillräckliga flexibleringsalternativ, såsom tillräcklig lagringskapacitet, flexibla och konsumentvänliga efterfrågealternativ samt flexibla elproduktionstekniker (t.ex. högeffektiv kraftvärmeproduktion),
- b) konsumenterna får tillräcklig och korrekt information i rätt tid,
- c) de får möjligheter att utnyttja egna affärsmöjligheter,
- d) det finns tillräckligt utbyggda och sammankopplade eldistributionsinfrastrukturer och
- e) de nödvändiga investeringarna i teknik och infrastruktur blir lönsamma.

Detta är för tillfället inte fallet.

4.4 Prissignaler och investeringsincitament

4.4.1 Kommissionen betonar att prissignaler är viktiga för att a) uppmuntra konsumenter att spela en aktiv roll på energimarknaden och b) skapa incitament för företag att investera i nya utsläppsnåla energitekniker. Sådana prissignaler är viktiga, eftersom ombyggnaden av det nuvarande systemet kommer att kräva stora investeringar. Vid dagens börspriser på 30 eller 40 euro/MWh, som naturligtvis är intressanta för konsumenterna – om de kommer dem till godo –, kan investeringar inte återfinansieras, vare sig i ny elproduktionskapacitet eller i lagringsteknik. Sådana börspriser är i dag bara möjliga eftersom bl.a. mycket el från avskrivna kraftverk flödar på marknaden och stora stöd betalas för el som produceras av kol, kärnenergi och förnybara energikällor. Dagens börspriser återspeglar alltså inte den verkliga kostnadsstrukturen. Priserna på elbörsen ger pga. subventioner och överreglering en snedvriden bild av de faktiska elkostnaderna. Endast med realistiska och transparenta priser kan man ge de rätta signalerna för de nödvändiga stora investeringarna i att omvandla det befintliga systemet.

4.4.2 I kommissionens meddelande ägnas alltför lite fokus åt konsekvenserna av de förnybara energikällornas särskilda kostnadsstruktur. Vid en marginalkostnad på noll för förnybara energikällor och ellagring slutar det komma positiva prissignaler från grossistmarknaderna. Det får två konsekvenser. För det första: Om det inte längre kommer några signaler från grossistpriserna för kortfristig eltilldelning måste de skapas genom andra lösningar, alltså t.ex. stöd. För det andra kräver marginalkostnader på noll helt nya återfinansieringsmekanismer för IFE och även ellagring.

4.4.3 Vid prissättningen behövs sålunda helt nya ansatser för att skapa en ekonomisk grund för den önskade nya nätkvaliteten (som även omfattar efterfrågeflexibilitet och lagring). En ansats skulle kunna handla om att överväga en omarbetning av de föreskrivande komponenterna i slutkundspriset, särskilt när det gäller energiskatten och nättarifferna. En omorganisation av finansieringen av de indirekta kostnaderna i energisystemet bör undersökas.

4.4.4 För att priserna ska återspegla alla kostnaderna för elförsörjningen på ett korrekt sätt förordar EESK att kommissionen tar sig an uppgiften att skapa en tydlig kostnadstransparens inom ramen för ett EU-omfattande harmoniserat förfarande. De beräknade och jämförbara kostnaderna bör återspegla de faktiska livscykelkostnaderna för elproduktion, elförsörjning och elsluthantering. Dessa kostnadsuppställningar ska även beakta negativa externa effekter (t. ex. koldioxidbelastning) och stöd. EESK refererar här till tidigare yttranden och uttalanden ⁽⁷⁾ och kräver liksom förut med eftertryck att kommissionen håller sitt löfte om att de totala kostnaderna (även externa effekter) från produktion till sluthantering ska internaliseras fullt ut i priserna och att ingen direkt eller indirekt stödkapplöpnings mellan de olika energikällorna tillåts.

4.4.5 Förutom de faktiska kostnaderna bör ramvillkoren utformas på ett sådant sätt att priserna även medräknat tillhandahållandet av tjänster och undvikande av klimatskadliga utsläpp respektive skapandet av de arbetstillfällena av hög kvalitet som behövs. Priserna måste återspegla att det kommer att komma tider med stort utbud och mindre efterfrågan liksom omvänt, tider med stor efterfrågan och knappare utbud. Först när priserna visar hela sanningen bakom kostnader och tjänster, och sänkningar oavkortat kommer slutkunderna till godo, kommer de anpassningar som kommissionen önskar att bli verklighet, t.ex. efterfrågeflexibilitet, flexiblare kraftverk och lagringsförutsättningar.

4.4.6 Kommittén håller med kommissionen om att reglerade priser bör avskaffas. Det är rätt att tillåta fri prisbildning, både uppåt och nedåt. Detta ger marknaden möjlighet att reagera på det sätt som krävs och stöder flexibliseringsalternativ som efterfrågestyrning och lagring. Den bestämmelse i EU:s stödriktlinjer enligt vilken stöd inte får betalas ut vid negativa elpriser innebär en massiv intervention på marknaden som uteslutande missgynnar de förnybara energikällorna och gynnar miljöfarlig teknik med högre marginalkostnader. Det nuvarande stödet är en kompensation för att prissignalerna inte fungerar som de ska, framför allt genom att externa kostnader inte fullt ut internaliseras. Kommissionen kan lösa detta problem genom en reform av stödriktlinjerna. EESK förväntar sig att kommissionen tar fram en strategi som både motverkar orsakerna till de negativa priserna och ser till att stöd på lång sikt blir överflödigt.

4.4.7 I kommissionsdokumentet omnämns bland annat behovet av ett förbättrat utsläppshandelssystem. EESK har avgett ett eget yttrande om detta ⁽⁸⁾. Kommittén betonar emellertid att även med en stringent reform kommer bara delar av de externa kostnaderna för fossila energikällor att medräknas i priset. Internationella valutafonden uppskattar stöden till de fossila energikällorna i EU till sammanlagt 330 miljarder US-dollar per år och beskriver stöden som ineffektiva, innovationshämmande, budgetskadliga, socialt orättvisa och miljöpolitiskt förödande ⁽⁹⁾.

4.4.8 En aldrig så bra, ny utformning av marknaden kommer någonsin att kunna utjämna de felaktiga prissignaler och problem som detta utlöser.

4.4.9 Kommissionen betonar visserligen flera gånger att det fortfarande finns hinder för förnybar energi, hinder som bör avvecklas, och att det behövs ett främjande av förnybara energikällor som är lämpligt på marknaden och regionaliserat. EESK instämmer i detta. Meddelandet i fråga ger dock tyvärr alltför få fingervisningar om exakt vilka föreställningar kommissionen har på detta område.

⁽⁷⁾ EUT C 226, 16.7.2014, s. 1.

⁽⁸⁾ Se EUT C 424, 26.11.2014, s. 46.

⁽⁹⁾ Se arbetsdokumentet från IMF, "How Large Are Global Energy Subsidies?" (WP/15/105), maj 2015.

4.5 Elhandel

4.5.1 Rubriken på kommissionsmeddelandet innehåller orden "ny marknadsmodell för energimarknaderna". I dokumentet diskuteras dock nästan uteslutande tänkbara och enligt kommissionen nödvändiga förändringar på områdena elnät, elmarknader och elhandel. I kapitel 5 talas rentav om ett "samrådsmeddelande om utformningen av elmarknaden".

4.5.2 Denna tydliga inriktning på elnätet och elmarknaden gör inte den egentliga och stora energipolitiska utmaning som EU står inför tillräcklig rättvisa. Värme- och transportsektorn måste integreras mer i överläggningarna, i synnerhet som beröringspunkterna mellan dessa tre områden väntas bli många fler i framtiden än i dag, vilket ger nya möjligheter och färre problem (nyckelord: vindkraft till värme [Wind-Power to Heat], kraft till gas/väte [Power to Gas/Hydrogen], elektromobilitet).

4.5.3 Elsektorns konvergens med värme- och mobilitetssektorn är mycket lättare att uppnå i decentraliserat organiserade elsystem än i ett centraliserat system. Värme och mobilitet är till sin natur decentraliserade, vilket gör att de blir mer tillgängliga som flexibilitetsalternativ till el när elen också kan säljas decentraliserat och direkt. Därför hänger elmarknadsomställningen nära samman med utvecklingen av decentraliserade försäljningsalternativ för el från IFE, till vilka även användningen av värme- och mobilitetstillämpningar måste höra.

4.5.4 Vad beträffar elmarknaden lägger kommissionen fram många förslag till nya strukturer i det nuvarande handelssystemet, främst om börshandeln. Självklart är en större mångfald i den nuvarande energihandeln på lokal, regional, nationell och europeisk nivå önskvärd och viktig. Allting behöver dock inte hanteras av börser och handlare, men kommissionen tar inte upp detta.

4.5.5 Om företag, medborgare eller lokala elproducenter i dag bestämmer sig för att utnyttja befintlig lokal eller regional energipotential, t.ex. i form av gemensamt organiserade sol- eller vindkraftverk, bör det vara mycket lättare för dem än hittills att använda den alstrade energin direkt, utan inblandning av börser eller mäklare, och/eller att sälja den direkt och utan problem.

4.5.6 Men förslag om hur nya former av decentraliserade och direkta användningsformer och lokala direktförsäljningsalternativ (B to B), som redan börjar ta form, ska stödjas står knappt att finna, lika lite omnämns lokala handelsformer och växling av energiform (lagring).

4.6 Marknadsstrukturer och decentraliserad produktion

4.6.1 I kommissionens meddelande talas det å ena sidan om att "integrera förnybara energikällor i elsystemet" och å andra sidan om behovet av en "marknadsanpassning till förnybar energi". På ett annat ställe talas det om att skapa en "marknad anpassad för förnybara energikällor". EESK vill klargöra sin åsikt att det inte i första hand handlar om en "integrering" av förnybara energikällor i det nuvarande elsystemet, även om de förnybara energikällorna på lång sikt måste spela den centrala rollen.

4.6.2 Den stora tekniska utmaningen i ett nytt energisystem ligger framför allt i – vilket bör betonas ännu mer av kommissionen i samrådsförandet – att elenergin i framtiden inte längre ska gå centralt reglerad från stora kraftverk till konsumenterna ("uppifrån och ner"). I stället uppstår nya "produktions- och försörjningsöar" på basis av många decentraliserade, delvis intermittenta förnybara energikällor, som måste kopplas samman ("nerifrån och upp") och där efterfrågefleksibiliteten (även lagring) kommer att spela en framträdande roll.

4.6.3 När det gäller den nya mångfald av aktörer som önskas kommer detta därför att innebära att man vid sidan av de etablerade (gross)handelsstrukturerna till viss del också kommer att behöva skapa helt nya decentraliserade försäljningsformer och energiförvaltningssystem.

4.6.4 Innovationskliv på it-området, produktionsområdet och redan på lagringsteknikområdet samt inom distributionssystem och byggnadsteknik har i dag gett upphov till många sådana "produktions- och försörjningsöar", som för några få år sedan hade betraktats som otänkbara. Enskilda personer, företag, sammanslutningar (t.ex. energikooperativ) eller kommuner (lokala producenter) har skapat sig vissa självförsörjande eller delvis självförsörjande lösningar, vilket gör att de i mycket mindre utsträckning är hänvisade till traditionella (och mer flexibla) utbud och handelsflöden. Det är viktigt att se denna parallellitet mellan tekniska eller teknologiska och sociala eller sociologiska utvecklingar. Båda pekar i samma riktning, nämligen mot mer självständighet och självreglerande mer decentraliserade nätenheter.

4.6.5 Det börjar i det lilla: Redan nu utvecklas helt nya strukturer, vilket exemplet med solcellssystem visar. För bara cirka fem år sedan var egen elanvändning via solceller ekonomiskt fullständigt ointressant, den genererade elen hamnade bara i elnätet. Detta har förändrats i grunden. I dag tas av ekonomiska skäl inga solcellsanläggningar på tak i drift som inte är avstämda för största möjliga användning av den egenproducerade elen, vilket också har lett till en ökad efterfrågan på och därmed vidareutveckling av lagringstekniken. Nya solcellsanläggningar bidrar till avlastning av och balans i nätet. I förbindelse med t.ex. den elektromobilitet eller kraftvärmeproduktion som vi ser är på gång öppnas helt nya, ytterligare decentraliserade energiproduktions- och energianvändningsalternativ.

4.6.6 Konsumenter som producerar och använder sin egen el och kanske vill ge eventuella överskott till t.ex. samboende eller grannar är dock inga klassiska "aktiva marknadsaktörer" längre. I kommissionsdokumentet beskrivs tyvärr inte hur ramvillkoren konkret måste förändras för att främja sådana strukturer.

4.6.7 Det innehåller inte heller en tillräcklig redogörelse för vilka konkreta hinder de förnybara energikällorna fortfarande stöter på.

4.6.8 EESK har många gånger betonat att det finns möjligheter med sådana nya, mer decentraliserade energisystem, inte bara vad gäller allmänhetens acceptans för de nödvändiga strukturella förändringarna och erforderliga investeringarna. Nya perspektiv och nya möjligheter till mervärde på det regionalekonomiska området kommer också att kunna uppstå utanför de hittills kända strukturerna. Med den nya tekniken blir det möjligt att på nytt koppla samman regional utveckling och energipolitik samt att klart förbättra de höjda säkerhetskraven på kritisk infrastruktur.

4.6.9 Ökad lokal produktion och direktförsäljning välkomnas också eftersom de gör det möjligt att minska nätförlusterna. Tysklands federala tillsynsmyndighet Bundesnetzagentur beskriver det på följande sätt⁽¹⁰⁾: "Det är uppenbart att energiförsörjningssystemets omstrukturering lyckas bäst genom ett nära samarbete mellan alla aktörer. [...] Vi bör välkomna metoder som maximerar energiförbrukningen vid källan. Detta har ju alltid varit grundprincipen för energiförsörjning eftersom nätförlusterna på så sätt kan minimeras."

4.6.10 Kommissionen måste därför utforma handelssystemet utifrån den önskade energiinfrastrukturen och inte försöka göra de nödvändiga förändringarna av energiinfrastrukturen kompatibla med det nuvarande handelssystemet.

4.6.11 Hänsyn bör dock även tas till erfarenheten från många länder där vissa marknadsaktörer, exempelvis strategiska investerare, har valt ut de bästa sektorerna av energiproduktionen enbart för att maximera sin vinst, samtidigt som de vägrar att investera i försörjningstrygghet, innovation och underhåll utan överlåter dessa kostnader på konsumenterna.

⁽¹⁰⁾ Smart grids, smart markets – Eckpunktepapier der Bundesnetzagentur zu den Aspekten des sich verändernden Energieversorgungssystems (dokument om huvudfrågor från Bundesnetzagentur om aspekterna av förändringarna i energiförsörjningssystemet), december 2011, s. 42.

4.7 Regionalt samarbete och europeisk sammanlänkning av tillsynsmyndigheter och systemansvariga för överföringssystem

4.7.1 Nu kan väl inte målet med en ny europeisk energipolitik vara att ha så många självförsörjande distributionsområden som möjligt som är avskurna från det centrala nätet. Målet måste väl snarare vara att skapa så många sådana effektiva, konkurrenskraftiga och konsumentnära "produktions- och försörjningsöar" som möjligt och koppla samman dessa i ett europeiskt sammanlänkat system. Detta bör också ske mot bakgrund av att EU:s uppgift är att garantera energitryggheten, medan det egentliga energiförsörjningsuppdraget är ett kommunalt eller regionalt ansvarsområde.

4.7.2 Om ramvillkoren är riktiga och rätt prissignaler sätts uppstår många av dessa mindre nätenheter, som kan etablera ett ekonomiskt optimum av egenproduktion och egenförbrukning, men som måste vara hopkopplade med angränsande eller överordnade nät, t.ex. för att ställa positiv eller negativ utjämningsenergi till förfogande.

4.7.3 Inom dessa system, men även överordnat, kommer efterfrågeflexibiliteten att spela en viktig roll. EESK ser lagringsteknik som en del i detta. Lagringsutrustning kommer att inta en viktig roll i nätet, eftersom den tekniskt sett kommer att vara bådadera, nämligen anticykliska konsumenter och producenter.

4.7.4 I arbetet med att se till att denna stora mångfald av aktörer verkligen kommer till stånd och bibehålls samt med att skapa rättvisa konkurrensvillkor och samordna systemen kommer de nationellt systemansvariga för överföringssystemen, de nationella tillsynsmyndigheterna och EU att ha viktiga uppgifter. Framtida energiförsörjningssystem behöver nämligen ett EU-omspännande, väl samordnat energiledningssystem (ungefär som luftfartssystemet) som har överblick över förhållandena i alla anslutna "produktions- och försörjningsöar" och kan registrera störningar i förekommande fall. I undantagsfall kan ingripanden då göras automatiskt eller manuellt för att säkra nätstabilitet och säkerhet.

4.7.5 Detta samarbete kan bara fungera med väl utbyggda och optimalt organiserade överförings- och distributionsnät. Detta omfattar även, särskilt med tanke på de ovannämnda otillräckliga investeringsincitamenten genom priser, att offentliga medel, t.ex. från Fonden för ett sammanlänkat Europa, i ökad utsträckning bör användas för att skapa gränsöverskridande elnät i stället för att koncentreras till t.ex. gas- och oljeinfrastruktur.

4.7.6 Systemansvariga för överföringssystem måste, och här delar EESK kommissionens uppfattning, "vara neutrala marknadsförmedlare så att marknadsbaserade tjänster till konsumenter [...] har möjlighet att utvecklas". Kommissionen bör tydligare beskriva vilka förändringar man tänker sig för att uppnå detta syfte och närmare definiera inte bara distributionsenheternas utan även tillsynsmyndigheternas roll och uppgifter.

Bryssel den 20 januari 2016.

Georges DASSIS
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – En ny giv för energikonsumenterna

[COM(2015) 339 final]

(2016/C 082/04)

Föredragande: Lutz RIBBE

Den 14 oktober 2015 beslutade Europeiska kommissionen att i enlighet med artikel 304 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt rådfråga Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om

Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén – En ny giv för energikonsumenterna

[COM(2015) 339 final].

Facksektionen för transporter, energi, infrastruktur och informationssamhället, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 7 januari 2016.

Vid sin 513:e plenarsession den 20–21 januari (sammanträdet den 20 januari 2016) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 209 röster för, 4 röster emot och 6 nedlagda röster.

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 EESK välkomnar kommissionens analys och stöder helhjärtat dess förslag. Det är verkligen på tiden att konsumenterna ställs i centrum för EU:s energipolitik, och att de ges omfattande möjligheter till aktivt deltagande.

1.2 De hinder för egenproduktion och egenförbrukning som nämns i kommissionens meddelande är ett problem som måste lösas snarast, men tyvärr går man i meddelandet inte närmare in på var och hur dessa hinder konkret uppstår och exakt vad som måste göras för att undanröja dem. Kommissionen bör utarbeta ett separat dokument om detta.

1.3 EESK håller med kommissionen om att det är viktigt att erkänna, ta större hänsyn till och främja de lokala förhållandena samt att stärka lokala marknadsaktörers deltagande.

1.4 Frågan om hur energisystemen ska se ut har strategisk betydelse. Det behövs konkurrens för att utforma det effektivaste övergripande systemet, och detta handlar om betydligt mer än produktion och traditionell marknadsföring.

1.5 Efterfrågeflexibiliteten kommer att spela en central roll, och därför måste man till att börja med skapa bl.a. de tekniska förutsättningarna (smarta mätare och smarta nät) på konsumentens sida, vilket bör ses som en del av nätutbyggnaden och finansieras inom ramen för denna.

1.6 Via system för efterfrågeflexibilitet ska konsumenterna inte bara kunna anpassa sin energiförbrukning utan också spara pengar. Kommissionen har rätt i att en "kombination av decentraliserade produktions- och lagringsmöjligheter med flexibilitet på efterfrågesidan kan göra det lättare för konsumenterna att bli sina egna leverantörer och förvaltare av (en del av) sina energibehov, och bli producenter och konsumenter och på så sätt sänka sina energikostnader" ⁽¹⁾ (s.k. prosumenter).

1.7 Det bör utvecklas nya incitamentmodeller som belönar ansatser att utforma egenförbrukning, direktförsörjning samt lagring av eltoppar och tillhandahållande av utjämningsenergi, dvs. aktiv efterfrågestyrning för alla marknadsdeltagare, på ett sätt som gynnar hela systemet.

⁽¹⁾ COM(2015) 339 final.

1.8 De fördelar med den nya prosumentstrategi som kommissionen redogör för visar att denna strategi kommer att bli mer än bara ett komplement till de centraliserade produktionskällorna. Det handlar om konsumenternas, dvs. företag, medborgare och lokala elproducenter m.fl., frihet att själva välja att spela en aktiv roll i framtidens energisystem genom aktiv produktion och egenförbrukning, genom lagring och egen marknadsföring.

1.9 Den definition av egenproduktion och egenförbrukning som kommissionen anger i sitt meddelande är otillräcklig. De exempel som anförs visar att kommissionen har en alltför snäv uppfattning om vad "prosumentstrategin" går ut på. Egenproduktion och egenförbrukning bör enligt EESK:s uppfattning förstås i betydligt bredare termer än enbart den egenproducerade och egenförbrukade elen från den egna anläggningen "bakom" elmätaren.

1.10 Andra former av lokala prosumentstrukturer i vidare bemärkelse håller på att bildas, men stöter på massiva hinder. Genomförandet av nya affärsmodeller skulle uppvärdera konsumenterna i deras nya, aktiva roll och öppna för helt nya värdeskapande möjligheter. Dessa måste absolut beaktas i en "ny giv för energikonsumenterna".

1.11 Former av egenproduktion och egenförsörjning i vidare bemärkelse, som – givetvis mot en avgift – utnyttjar de offentliga näten, gör det möjligt även för hyresgäster, mindre företag eller medlemmar i kooperativ att spela en aktiv och ansvarsfull roll på energimarknaden samt att tjäna eller spara pengar. En snäv definition av begreppen *egenproduktion* och *egenförbrukning* är därför orättvis ur ett socialpolitiskt perspektiv och diskriminerande ur ett ekonomipolitiskt perspektiv.

1.12 Det decentraliserade energisystem som kommissionen eftersträvar förutsätter också decentraliserade marknadsstrategier⁽²⁾. Konsumenten ska fritt kunna välja inte bara handlare, utan även energiproducent.

2. Inledning (sammanfattning av kommissionens meddelande)

2.1 I Europeiska unionens ramstrategi beskrivs visionen om en energiunion "med medborgarna som centrum på en marknad, där de aktivt tar ett eget ansvar för energiomställningen och drar nytta av den nya tekniken för att sänka energikostnaderna, samtidigt som utsatta konsumenter också får skydd"⁽³⁾.

2.2 Visserligen har energisektorn i Europa förändrats avsevärt de senaste åren, men följande faktorer har hitintills hindrat och fortsätter att förhindra att konsumenterna, dvs. de privata hushållen, företagen och industrin, kan dra nytta av den pågående energiomställningen, med andra ord styra sin energiförbrukning och minska sina energikostnader, bl.a.:

- Bristande öppenhet i fråga om kostnader, förbrukning och produktutbud.
- Andelen nätavgifter, skatter och särskilt övriga avgifter ökar på den slutliga elräkningen.
- Konkurrensen är otillräcklig på många slutkundsmarknader, aktivt deltagande lönar sig inte och det är svårt att byta leverantör.
- Marknaderna för energitjänster i bostäder och för efterfrågeflexibilitet är inte tillräckligt utvecklade.
- Egen elförsörjning och egenförbrukning hindras.
- Ojämlig tillgång till information och höga inträdeshinder för nya konkurrenter fördröjer införandet av avancerade typer av teknik och metoder som finns tillgängliga, såsom smarta mätare, smarta apparater, decentraliserade energikällor och ökad energieffektivitet.

2.3 Omvandlingen av elmarknaden⁽⁴⁾, användningen av ny teknik och nya och innovativa energitjänsteleverantörer ska göra det möjligt för alla konsumenter att delta i energiomställningen, för att bättre kunna styra sin förbrukning i riktning mot energieffektiva lösningar och på så vis spara pengar och minska den totala energiförbrukningen.

⁽²⁾ Se TEN/577 "Inledning av ett offentligt samråd om en ny marknadsmodell för energimarknaderna" (se sidan 13 i detta nummer av EUT).

⁽³⁾ COM(2015) 80 final, s. 2.

⁽⁴⁾ Se fotnot 2.

2.4 Samtidigt ska konsumentrollen förändras: konsumenten ska inte bara kunna reagera bättre och flexiblare på energierbjudanden och energitjänster och dra nytta av dessa, utan även själv kunna spela en aktiv roll som energiproducent.

2.5 Kommissionen talar om en strategi i tre delar, som består av

a) konsumentmakt,

b) tekniska innovationer på området smarta hem och smarta energinät med

c) särskild tonvikt vid datahantering och dataskydd,

vilken ska genomföras med en åtgärdsplan som innehåller tio punkter.

3. Allmänna kommentarer

3.1 EESK välkomnar uttryckligen kommissionens analys och stöder helhjärtat de förslag som läggs fram. Det är verkligen på tiden att konsumenterna ställs i centrum för EU:s energipolitik, eftersom man bara kan vinna acceptans för och göra väsentliga framsteg med att nå åtskilliga av målen på vägen till en hållbar och resursvänlig energiförsörjning om konsumenter ur alla samhällsskikt ges omfattande möjligheter att aktivt och ansvarsfullt delta i arbetet med att nå de överlappande energi- och miljöpolitiska målen.

3.2 EESK konstaterar att konsumenterna på grund av otillräcklig lagstiftning har en mycket begränsad strukturell och strategisk betydelse i många medlemsstaters energisystem. Denna lagstiftning är ett uttryck för den otillräckliga förståelse av konsumenternas aktiva roll som man hitintills haft på det politiska planet. Mot denna bakgrund framstår förslagen som lämpliga för att förverkliga de fastställda målen på ett öppet och kostnadseffektivt sätt för konsumenterna (bl.a. minskad energiförbrukning genom ökad energieffektivitet och ökat energisparande, omställning av energiproduktionen till rena energikällor, bättre anpassning av förbrukningen till framtidens ökade fluktuation i utbudet, avlastning och effektivisering av näten genom efterfrågestyrning och ökad mångfald av aktörer).

3.3 I samband med att konsumenterna får ökade rättigheter och möjligheter måste de dock också upplysas om att även de har ett ansvar och måste acceptera nödvändiga anpassningar. Detta är nytt för många.

3.4 Detta ansvarstagande kan inte framtingas, utan alla berörda (även politiker) måste lära sig och vänja sig vid detta. Det är därför ytterst angeläget att konsumenterna i högre grad deltar i energiekonomiska beslut, i investeringar i produktionsanläggningar, energinät (bl.a. utrustning för smarta nät) och lagring samt i förvaltningen av detta.

3.5 Energipriserna ska både vara överkomliga för slutkunderna (problemet med konkurrenskraft och energifattigdom) och rättvisa (i betydelsen rättvis fördelning av kostnader och fördelar). Energipriser och energiteknik har tidigare ofta gynnat dem som har särskild kunskap och expertis, kompetens samt ekonomiska och tekniska resurser och kan använda sig av detta. Ett system som inte försöker utjämna denna obalans försvagar missgynnade konsumenters förtroende för marknaden.

3.6 EESK håller med kommissionen om att energifattigdomen – ett växande socialt problem – kan lösas bäst genom direkta socialpolitiska åtgärder. Samtidigt är det viktigt att den nya given för energikonsumenterna också strävar efter att komma till rätta med obalanser och ojämlikheter på marknaden.

3.7 I meddelandet anges helt korrekt och mycket tydligt att (brutto)slutpriset är den faktor som – förutom tillgång till information – i praktiken styr konsumentens beslut. Även om medborgarna har blivit betydligt mer medvetna om klimatskyddsfrågor och blivit mer positivt inställda till förnybar energi, så är det framför allt priset som avgör om man ska spara energi, fullfölja åtgärder för energieffektivitet och använda miljövänliga energikällor. Här måste det ges garantier för att framför allt de konsumenter som behöver skydd inte står utan skydd mot extrema pristoppar, utan att det inrättas (tekniska) mekanismer som i princip automatiskt ger dem de fördelar som önskas.

3.8 Det har uppstått en ny utveckling, där konsumenter inte bara efterfrågar regionalt producerade jordbruksprodukter utan även "regional el" från anläggningar för förnybar energiproduktion. Nästan överallt hindrar lagstiftningen att denna ökade efterfrågan kan tillgodoses genom energibolagens utbud, framför allt utbud från sådana energibolag som gör det möjligt för konsumenterna att direkt påverka företagsbeslut, såsom energikooperativ som drivs av medborgare eller vissa kommunala företag.

3.9 Detta är otillfredsställande i dubbel bemärkelse. För det första uppnås inget effektivt marknadsresultat, eftersom konsumenternas preferenser och behov inte tillgodoses. För det andra höjer regionala utbud av miljövänlig el det allmänna värdet på energi och motiverar energikonsumenterna att vidta åtgärder för ytterligare energisparande och energieffektivitet samt att utnyttja möjligheter till flexibilitet för att utjämna fluktuation vid elproduktion från förnybara energikällor.

3.10 EESK håller med kommissionen om att det är viktigt att erkänna, ta större hänsyn till och främja de lokala förhållandena samt att stärka de lokala marknadsaktörernas deltagande, även för att kunna ange ett faktiskt pris på förbrukningsorten och inte på produktionsorten.

3.11 Frågan om hur energisystemen ska se ut har strategisk betydelse. Det behövs konkurrens för att utforma det effektivaste övergripande systemet, och detta handlar om betydligt mer än produktion och traditionell marknadsföring. Det är därför ofta en förhastad åtgärd att, som några medlemsstater har gjort, ensidigt besluta om vissa bestämda marknads- och systemkonfigurationer. I synnerhet måste man också sluta att betrakta produktionen och marknadsinförandet var för sig och sluta att dela in el, värme och transporter i olika sektorer.

3.12 Energisystem måste bedömas utifrån huruvida de uppfyller dessa krav. I fråga om värme och transporter – i motsats till el – har konsumenterna alltid varit mer integrerade i de relevanta processerna på regional nivå. Det kommer att bli lättare att nå de energi- och miljöpolitiska målen om det finns en vilja att anpassa energisystemen efter de förutsättningar som finns att involvera konsumenterna och låta dem delta, samt en konvergens av el-, värme- och transportsektorerna. Mot denna bakgrund finns det mycket som talar för att decentraliserade energisystem är överlägsna. EESK hänvisar här till sitt yttrande om en ny marknadsmodell för energimarknaderna ⁽⁵⁾.

3.13 Man måste lägga stor vikt vid de nya systemens användarvänlighet. De måste vara enkla och öppna och får inte i något avseende kräva för mycket av konsumenten. Tekniken för att åstadkomma detta finns redan.

3.14 Först och främst behövs dock en enhetlig EU-ram som innebär att energipriset inkluderar alla kostnader i samband med energiproduktionen, även de externa kostnaderna. Kostnaderna måste vara absolut verklighetsbaserade ⁽⁶⁾, och konsumenten måste kunna förstå slutkundspriset på ett enkelt och tillförlitligt sätt. Vid falska prissignaler, genom direkt eller indirekt subventionering av vissa energikällor, går det inte att uppnå balans, oavsett hur tydlig, flexibel och öppen marknadsregleringen är.

⁽⁵⁾ Se fotnot 2.

⁽⁶⁾ Se fotnot 2.

4. Del 1: "Konsumenternas aktiva medverkan"

4.1 Allmänna kommentarer

4.1.1 Konsumenternas roll inom energisektorn skulle kunna förändras väsentligt under de kommande åren, om den politiska viljan finns. Därför är det på sin plats att denna del får störst utrymme i kommissionens meddelande. Det handlar inte bara om tekniska och handelsrättsliga frågor utan om avgörande strukturförändringar som ska leda fram till mer demokratiska energiprocesser.

4.1.2 För att konsumenterna ska kunna ta ansvar för att bättre styra sin egen konsumtion, behöver de förutom bättre information framför allt de tekniska och ekonomiska **förutsättningarna**. På de ställen där den enskilda förbrukningen fortfarande inte mäts eller kan mätas (och således faktureras) måste åtgärder sättas in snarast. När nya mätare måste installeras bör man direkt satsa på system med smart mätning.

4.1.3 Konsumentinformationen bör enligt kommissionens uppfattning snarast förbättras, och detta innebär även att de ca 28 % av konsumenterna som troligen inte heller efter 2020 kommer att ha några smarta mätare ska ha rätt att begära att få en sådan installerad. De ekonomiska förutsättningarna är endast givna om alla potentiella besparingar kommer slutkunden till godo och inte äts upp av nya schablonavgifter.

4.1.4 För att de smarta mätarna snabbt ska få genomslag måste de vara kostnadsneutrala för konsumenten. Installeringen av dem bör räknas in i nätverkskostnaderna. Det måste utarbetas enhetliga och strikta ramar för tillverkarna angående uppgiftsskydd och överföringsprotokoll.

4.1.5 Kostnadsneutralitet är dock bara ett viktigt och nödvändigt kriterium för att konsumenterna ska acceptera de smarta mätarna. Det måste också finnas ett stort förtroende för de driftbolag, elleverantörer och elåterförsäljare som registrerar och utvärderar uppgifterna. Detta förtroende är desto svårare att uppnå ju längre bort konsumenterna befinner sig från dessa företag. För EESK är det självklart att den högsta uppgiftsskyddsnivån ska gälla för konsumenterna, vilket bland annat innebär att de ska ha fullständig åtkomst till alla uppgifter.

4.1.6 Konsumenterna har redan i dag en del möjligheter att välja bland mer fördelaktiga erbjudanden på de marknader som finns. Kommissionens uttalande om att det "*måste vara tekniskt okomplicerat, snabbt och tillförlitligt att byta leverantör*" borde vara en självklarhet i ett Europa som skapades för att främja den fria rörligheten för varor. Att avskaffa bytesavgifter och sanktioner är därför inte något som man ska "överväga" ⁽⁷⁾, utan något som ska genomföras!

4.1.7 Möjligheten att välja leverantör och att förhandla om kontraktsvillkoren är grundläggande förutsättningar för konkurrens på marknaden. En indikation på detta är konsumenternas tendens att byta leverantör. Leverantörsbyten blir allt vanligare, men i många medlemsstater är bytesfrekvensen mycket låg ⁽⁸⁾. Detta är en följd av att konsumenterna inte får tillräcklig information samt andra befintliga marknadshinder.

4.1.8 Även om byte av leverantör är ett viktigt instrument för konsumenterna så är det inte bara bytesfrekvens och pris som avgör om konkurrens fungerar. Kundnöjdhet, lokal förankring samt lokala enheters samhällsengagemang spelar redan nu en allt större roll vid valet av leverantör liksom de ansvarigas lokala närvaro. Konsumenterna är alltmer intresserade inte bara av hur elen produceras utan även var och av vem. Därför är det viktigt att konsumenterna fritt kan välja inte bara elbolag utan även energiproducent.

4.1.9 Det kommer således att råda **konkurrens om priser och om kvalitet**. Om det råder öppenhet om nät- och produktionskostnaderna skulle el som är marginellt dyrare att producera med lägre andel transportkostnader totalt sett vara förmånligare, vilket dock kräver nätkostnadsandelar med avståndsrelaterade priser liksom möjlighet att själv direkt kunna marknadsföra el som man själv producerat från förnybar energi på rättvisa konkurrensvillkor.

⁽⁷⁾ Se fotnot 1.

⁽⁸⁾ Se ACER/CEER: *Annual Report on the Results of Monitoring the Internal Electricity and Natural Gas Markets in 2013*, oktober 2014, s. 69.

4.1.10 Utskottet håller med kommissionen om att social-, struktur- och regionalpolitiska mål inte kan uppnås via statligt styrda/reglerade energipriser.

4.1.11 EESK anser att uttalandena om "efterfrågefleksibilitet", "egenproduktion och egenförbrukning" och om att "öka konsumenternas deltagande genom förmedling och kollektiva system" är mycket centrala eftersom de öppnar för helt nya utvecklingsperspektiv.

4.2 Efterfrågefleksibilitet

4.2.1 De framgångar med redan införd efterfrågefleksibilitet som beskrivs i kommissionens dokument, bl.a. med dynamisk prissättning (i elavtalen) och flexibla automatiserade program för efterfrågefleksibilitet är tydliga belägg för uttalandet om att "[e]nergieffektivitet och efterfrågefleksibilitet är ofta bättre alternativ för att uppnå jämvikt mellan tillgång och efterfrågan än att bygga eller driva fler kraftverk eller nätledningar" ⁽⁹⁾.

4.2.2 Men slutkunderna kommer bara att delta aktivt om fördelarna med flexibla tariffer inom överskådlig tid kompenserar de investeringskostnader som kan bli nödvändiga. Därför måste prissignalerna verkligen vara de rätta, dvs. det måste återspeglas i alternativa slutanvändarpriser när god eltillgång (t.ex. vid mycket vind eller solsken) råder vid liten efterfrågan eller stor efterfrågan vid liten tillgång.

4.2.3 Prissignalerna måste så långt som möjligt vara automatiserade, och konsumenterna måste vara informerade så att de kan dra nytta av dem. Systemen måste vara så självreglerande som möjligt, annars skulle enbart tekniskt bevandrade kunder kunna dra nytta av dem. Beslutet om i vilken omfattning konsumenten vill delta på denna marknad måste överlämnas åt honom eller henne.

4.2.4 Förmodligen kommer de "nya, aktiva konsumenterna" att använda sig av efterfrågefleksibiliteten i desto högre grad ju direktare de själva är delaktiga i beslut om infrastrukturåtgärder och ju mer de deltar i förvaltningen av produktionsanläggningar, nät och lagring. Därför är alla former av medborgardeltagande och småskalig energiproduktion eller andra lokalt organiserade prosumenterstrukturer på elmarknaden ytterst viktiga. Dessa samband beskrivs dock inte tillräckligt i kommissionens meddelande.

4.3 Egenproduktion och egenförbrukning – prosumenter i framtidens energilandskap

4.3.1 Via system för efterfrågefleksibilitet skulle konsumenterna kunna anpassa mer än bara sin energiförbrukning. Kommissionen har rätt i att en "kombination av decentraliserade produktions- och lagringsmöjligheter med flexibilitet på efterfrågesidan kan göra det lättare för konsumenterna att bli sina egna leverantörer och förvaltare av (en del av) sina energibehov, och bli producenter och konsumenter och på så sätt sänka sina energikostnader" ⁽¹⁰⁾.

4.3.2 Detta kommer dock bara att lyckas om det verkligen finns nya marknadsmodeller som är anpassade till de fastställda målen och man inte försöker att bara omforma det befintliga systemet så att de nya energiformerna rymms i det ⁽¹¹⁾.

4.3.3 Nya incitamentmodeller bör utvecklas som belönar ansatser att utforma egenförbrukning, direktförsörjning samt lagring av eltoppar och tillhandahållande av utjämningsenergi på ett sätt som gynnar hela systemet. Detta kräver inte bara nya definitioner av kriterier för systemfrämjande utan även en ny syn på vad "framtidens energisystem" kan vara i en alltmer decentraliserad energimiljö. I vart fall är det inte acceptabelt att hålla fast vid en traditionell systemuppfattning som härstammar från en tid då konventionella atom- och kolkraftverk tillhandahöll en permanent baslast.

⁽⁹⁾ Se fotnot 1.

⁽¹⁰⁾ Se fotnot 1.

⁽¹¹⁾ Se fotnot 2.

4.3.4 Kommissionen listar i sitt meddelande fler fördelar med den decentraliserade produktionen av förnybar energi, bl. a. att nätförluster och överbelastning kan minskas och att nätkostnader på så sätt kan sänkas på längre sikt. EESK är av samma uppfattning, men medlemsstaterna har hittills inte fått upp ögonen för och beaktat dessa fördelar i tillräcklig utsträckning.

4.3.5 Av den utförliga redogörelsen för fördelarna med denna nya strategi i det arbetsdokument som bifogats meddelandet⁽¹²⁾ framgår att denna "prosumenterstrategi" kommer att vara mer än "bara" en ändamålsenlig komplettering av de "centraliserade produktionskällorna". Det handlar om konsumenternas frihet att själva välja att spela en aktiv roll i framtidens energisystem genom egenproduktion och egenförbrukning, genom lagring och egen marknadsföring.

4.3.6 Den definition av egenproduktion och egenförbrukning som kommissionen anger i sitt meddelande är otillräcklig. De exempel som anförs i det arbetsdokument som bifogats meddelandet⁽¹³⁾ visar snarare att kommissionen har en alltför snäv uppfattning om vad egenproduktion och egenförbrukning är. Dessa begrepp måste enligt EESK:s uppfattning förstås i betydligt bredare termer än enbart den egenproducerade elen från den egna anläggningen "bakom" elmätaren, alltså t.ex. el från en solcellsanläggning på ett hustak, dvs. den el som utvinns utan användning/transitering genom att ett offentligt nät. Den hittillsvarande definitionen, som utgår från att det är samma person som driver anläggningen som också är slutanvändare, måste ändras eftersom den endast omfattar en viss typ av egenförbrukning.

4.3.7 Prosumenterstrukturer i vidare bemärkelse håller på att bildas, men stöter i dag fortfarande på massiva hinder. Hit hör till exempel affärsmodellen med energikooperativ som säljer sin el direkt till sina medlemmar eller föreningar för småskalig energiproduktion som levererar sin el till elkonsumenter i den omedelbara omgivningen utan att gå via börser eller en återförsäljare. Genomförandet av sådana modeller skulle uppvärdera konsumenterna i deras nya, aktiva roll och öppna för helt nya affärsmodeller som måste beaktas i en "ny giv" för energikonsumenterna.

4.3.8 Att utvidga begreppen *egenproduktion* och *egenförbrukning* är också viktigt eftersom den nuvarande alltför snäva tolkningen (som utgår från att det är samma person som driver anläggningen som är slutanvändare) bara avser en viss grupp av "aktiva konsumenter". Enligt den tolkningen kan egenproduktion och egenförbrukning endast bedrivas av de konsumenter som har tillräckligt med kapital för att investera i anläggningar och framför allt också tillräckligt med plats (till exempel i eller på sina byggnader) för att uppföra dem. Praktiskt taget uteslutna skulle till exempel hyresgäster vara och företagsanvändare skulle ställas inför likartade problem, framför allt mindre företag eller företag utan stora egna ytor.

4.3.9 Former av egenproduktion och egenförbrukning i vidare bemärkelse, som – givetvis mot en avgift – utnyttjar de offentliga näten är i stället modeller som gör det möjligt även för hyresgäster, mindre företag eller medlemmar i kooperativ m.fl. att spela en aktiv och ansvarsfull roll som prosumenter på energimarknaden och tjäna eller spara pengar. En snäv definition av begreppen *egenproduktion* och *egenförbrukning* är därför orättvis ur ett socialpolitiskt perspektiv och diskriminerande ur ett ekonomipolitiskt perspektiv.

4.4 Konsumenternas deltagande genom förmedling och kollektiva system

4.4.1 Kommissionen tar också upp att "[k]ollektiva system och föreningsinitiativ har blivit vanligare i flera medlemsstater. Allt fler konsumenter deltar i kollektiv egenproduktion och kooperativa system för att förvalta sin energiförbrukning bättre. Denna typ av innovation som drivs **av** konsumenter resulterar även i innovation **för** konsumenter och möjliggör nya affärsmodeller. Energitjänsteföretag, aggregatorer, mäklare, datahanteringsföretag, andra intermediärer och ofta även konsumentorganisationer utvecklas mot att hjälpa konsumenterna att få bättre energiavtal, samtidigt som de befriar dem från administrativa förfaranden och krävande faktasökning. [...] Detta öppnar också nya möjligheter för lokala samhällen och myndigheter som med regionala och lokala energiinitiativ på ett fruktbart sätt kan koppla samman beslutsfattare, medborgare och innovatörer på lokal nivå"⁽¹⁴⁾.

⁽¹²⁾ SWD(2015) 141 final av den 15 juli 2015.

⁽¹³⁾ Se fotnot 12.

⁽¹⁴⁾ Se fotnot 1.

4.4.2 Av den studie som EESK utarbetat om "småskalig energiproduktion" ⁽¹⁵⁾ framgår tydligt att det går att räkna upp en rad ytterligare fördelar (t.ex. ökad acceptans för uppförande av nya anläggningar, regionalekonomiska utvecklingsmöjligheter, finansiering av investeringar). EESK har i alla medlemsstater som vi har besökt upplevt en mycket hög beredvillighet från det civila samhällets sida att aktivt stödja och/eller på egen hand genomföra sådana privata eller gemensamma modeller. Dessa initiativ går dock ofta i stöpet på grund av rättsliga bestämmelser, byråkratiska hinder eller annan medvetet eller omedvetet skapad diskriminering.

4.4.3 För att bara nämna ett exempel: Medborgare som kollektivt driver en vindkraftanläggning kan ofta inte köpa och använda sin egen el direkt utan måste marknadsföra den via återförsäljare och sedan själva återköpa den. Detta är inte vad EESK menar med "aktivt deltagande på marknaden".

4.4.4 I inledningen till meddelandet anser kommissionen visserligen att "om konsumenterna hindras från egenproduktion och egenförbrukning" så är det ett problem som går att lösa, dock utan att närmare gå in på var och hur dessa hinder konkret uppstår och vad som måste göras för att undanröja dem. Av erfarenheter från flera medlemsstater framgår att de nationella tillsynsmyndigheterna i praktiken ofta förhindrar eller åtminstone i ekonomiskt eller administrativt hänseende försvårar egenproduktion och egenförbrukning eller egenförsörjning och direktförsörjning i vidare bemärkelse. Exempel på detta är Spanien och Tyskland. Kommittén ber därför kommissionen att utarbeta och inbegripa ett särskilt dokument i samrådsförandet, som bygger på det arbetsdokument som medföljer meddelandet ⁽¹⁶⁾ och där det beskrivs vilka avsiktliga eller oavsiktliga begränsningar som prosumenterstrategier utsätts för, vilka administrativa hinder som finns och hur den rådande diskrimineringen ska undanröjas.

Det innebär också att kommissionen självkritiskt bör analysera om dess egna regler för statligt stöd är förenliga med påståendena i kommissionsmeddelandet. Redan nu går det att konstatera att det i riktlinjerna för statligt stöd till miljöskydd och energi ⁽¹⁷⁾ inte tas tillräcklig hänsyn till egenförbrukning, egenförsörjning och direktleverans.

4.4.5 Oberoendet av stora återförsäljare bör även tas med i diskussionen om mellanhändernas roll. För att bevara oberoendet skulle en ytterligare diskussion om mellanhändernas affärsmodeller och frågan vem som är deras uppdragsgivare vara meningsfull!

5. Del 2: "Smarta hem och smarta nät"

5.1 Det nya energisystemet växer underifrån. Nätverksanslutna produkter blir till smarta bostäder, dessa till byggnader och dessa återigen till aktiva nätkomponenter. "Smarta hus" utgör så att säga grunden i det nya energisystemet, och är också en lämplig plats för de nya, aktiva konsumenterna att lära sig och skaffa sig erfarenheter. Man måste informera bättre om de många möjligheter som finns.

6. Del 3: "Datahantering och dataskydd"

6.1 Enhetliga och tillförlitliga riktlinjer för dataskydd är en grundläggande förutsättning för ett snabbt och framtidssäkert införande av moderna kommunikationssystem. Följande bör fastställas:

- Vilka uppgifter som över huvud taget måste samlas in för en optimal drift.
- Hur uppgifterna ska kodas.
- Var och hur länge uppgifterna får sparas.
- Vem som kan besluta om radering.

6.2 För EESK är det mycket viktigt att konsumenterna är och förblir ägare till sina uppgifter och har full kontroll över och åtkomst till dem, så att de kan verifiera, korrigera och radera dem samt ta dem med sig när de byter leverantör.

Bryssel den 20 januari 2016.

Georges DASSIS
Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande

⁽¹⁵⁾ EESK: Nya vägval för framtidens energi: En studie från EESK om civilsamhällets roll för genomförandet av EU-direktivet om förnybar energi (EESK-2014-04780-00-04-TC-D-TRA-SV).

⁽¹⁶⁾ Se fotnot 12.

⁽¹⁷⁾ EUT C 200, 28.6.2014, s. 1.

ISSN 1977-1061 (elektronisk utgåva)
ISSN 1725-2504 (pappersutgåva)

Europeiska unionens publikationsbyrå
2985 Luxemburg
LUXEMBURG

SV